

Abonamintulü

Pentru monarchie:

Pre anü 6 fl., 1/2 anü
3 fl., 1/4 anü 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pre 1 anü 18 frcs., 1/2
anü 9 frcs., 1/4 anü
4 frcs. 50 cm.

Fóea apare în fie care
Sâmbătă.

Unirea

Insertiuni

Unü şirü garmond:
odată 7 cr., a dóua órá
6 cr., a treia órá 5 cr.,
şi de fie care publică-
ţiune timbru de 30 cr.

Totü ce privesce fóea
să se adreseze la «Re-
dactiunea şi Admini-
straţiunea Unirii»
în
Blaşü.

Fóe bisericescă-politică.

Anulü II.

Blaşü 31 Iuliü 1892.

Numëru estraordinarü

Ioanu Vancea

Ioanu Vancea este mortu.

Ëtã vestea, sub a cărei nemijlocită impresiune scriemü aceste şire.

Péna rămâne nemişcatã, inima stã înceleştatã.

Durerea singurã dominézã tóte.

Mórtea mitropolitului Vancea este o loviturã pre câtü de neaşteptatã, pre atãtü de ireparabilã.

Biserica romãna greco-catolicã a ajunsü la vëduvie. Mirele ei a pãrãsit'o. S'a dusü, sã-şi lea plata veciniciei.

Golulü ce a rëmasü, nu se póte mësura.

Nici cândü póte, n'a pututü sã se întimble o mórte de archiereü între împrejurãri mai critice. Si nici cândü n'a pututü sã fie o mórte mai adëncü şi mai generalü deplãsã, ca mórtea acësta.

Orü ce laude aduse mitropolitului Vancea ar fi o lipsã de pietate din partea nóstrã.

Nu este fiü alü bisericei romãne greco-catolice, nu este romãnu, care sã nu fie convinsü în adënculü sufletului sëu, cã în mitropolitulü Ioanü s'a stînsü unulü din cei mai ilustrü şi mai marii fiü ai poporului romãnescü.

Copleşitü de durere stãmü înaintea trupului rece a bunului şi neuitatului nostru pãrinte.

Amü rëmasü orfanü.

Durerea nóstrã o póte alina numai convingerea, cã sufletulü marelui reposatü a ajunsü deja la fericirea oftatã, unde se rógã pentru biserica sa şi pentru iubitulü sëu poporü.

În momintele aceste de supremã durere o singurã cerere avemü.

Sã înãltãmü cu toţi o fierbinte rugăciune pentru pãrintele şi binefăcëtorulü nostru. Elü a muritü binecuvîntãndü pre toţi fii sëi din tótã provincia mitropolitanã. Sã-i resplãtimü deci şi noi prin rugile nóstre.

Odihnesce în pace şi întrü fericire, sufletü nobilü şi neuitatü. Monumentulu, ce ţi-l'ai ridicatu în inimile nóstre, va fi mai trainicu de câtü ori ce monumentu facutu de mâni omenesci.

In veci amintirea ta!

Date biografice.

Dr. Ioanŭ Vancea de Buteasa a fostŭ născutŭ în comuna Vașadŭ din comitatulŭ Bihorulŭ în 18 Maiŭ 1820 din părinții săi George Vancea și Floriana Nistorŭ.

Anii primii ai vieții îi petrecŭ sub grijea și crescerea părinților săi și mai cu samă a mamei sale Floriana.

Încă în anii cei mai frageți ai prunciei a datŭ mitropolitulŭ Ioanŭ semne învederate de o minte ageră și de aptitudinii estraordinare pentru învățatură. De aceea după ce a cercetatŭ doi ani școla din Vașadŭ, la anulŭ 1831 fŭ trimisŭ în școlile normale greco-catolice din Oradea-mare, unde sub conducerea lui Iosifŭ Godșa, bărbatŭ absolutŭ de gimnasiŭ și docente veteranŭ și foarte practicŭ, a studiatŭ doi ani, anume în anii scol. 1831/2 și 1832/3.

Sub Episcopulŭ de pie memorie Samuilŭ Vulcanŭ fŭ primitŭ în seminarulŭ tinerimii greco-catolice române din Oradea ca alumnŭ în fundațiunea Episcopului Darabantŭ, unde a cercetatŭ gimnasiulŭ Premonstratensilorŭ.

Cătŭ s'a distinsŭ dînsulŭ între conșcolarii săi în gimnasiŭ, dovedescŭ testimoniile lui celea eminente.

Vedendŭ Consistoriulŭ greco-catolicŭ de Oradea, cā la an. 1841 între elevii Seminarului de acolo nici unulŭ nu a absolvatŭ studiile gimnasiale și cursulŭ filosoficŭ cu succesŭ mai splendidŭ și cu purtare mai frumoasă, decătŭ Mitropolitulŭ nostru și cā nici unulŭ nu avea o chemare așa de adevărată la statulŭ preoției, nici însușiri așa escelente, ca Dînsulŭ, — totŭ în acelŭ anŭ l'a trimisŭ la Viena în Seminarulŭ numitŭ Stadt-Convict, ér mai târziu Barbareum. Ca alumnŭ alŭ acestui institutŭ a ascultatŭ științele teologice în celebra Universitate din Viena.

Între conșcolarii săi a fostŭ tot-deuna celŭ dintăiŭ, și și-a atrasŭ nu numai iubirea profesorilorŭ, ci și stima și admirațiunea conșcolarilorŭ săi.

După absolvarea cursului teologicŭ și depunerea rigorosului primŭ din studiulŭ biblicŭ și limba greacă și limbele semitice, Mitropolitulŭ Vancea se rentorse la anulŭ 1845 în diecesa Oradea-mare și la 10 Augustŭ 1845 cu ocaziunea consacării bisericei din Vașadŭ fŭ chirotonitŭ de preotŭ celibe, apoi aplicatŭ în cancelaria diecesană ca actuariŭ și protocolistŭ până în 19 Novembre 1845, cândŭ fŭ dispusŭ de capelanŭ în Macovia (Makó) lângă renumitulŭ parochŭ și vice-protopopŭ gr. cat. Ignatiŭ Balcu de Bistra, bărbatŭ deșteptŭ și limbistŭ mare, care și acum trăesce retrasŭ în pensiune. Aci însă petrecŭ numai până în 7 Decembrie a aceluia-și anŭ, căci Episcopulŭ Erdélyi fiindŭ convinsŭ, cā modestulŭ capelanŭ din Macovia atâtŭ pentru erudițiunea sa, câtŭ și pentru purtarea sa esemplară este chematŭ dela Domnulŭ, ca să devină unŭ factorŭ importantŭ în biserica noastră, îlŭ rechemă din Macovia și-lŭ trimise din nou la Viena în institutulŭ numitŭ „la Sântulŭ Augustinŭ“, unde se primescŭ numai acei preoți, cari se pregătescŭ pentru obținerea laurei de doctorŭ în teologie, și cari au să devină, așa dicendŭ, flórea clerului din monarchie.

La Viena plecă tinerulŭ candidatŭ de doctorŭ în sânta teologie în 24 Decembrie 1845 și sosi acolo în 2 Ianuarilŭ 1846. După depunerea doctoratului în științele teologice în 31 Iulie 1848 plecă din Viena spre a se rentorce în diecesa sa, unde din Augustŭ 1848 până în Iunie 1849 funcționă ca archivarŭ, protocolistŭ și vicenotarŭ consistorialŭ, și ca profesorŭ preparandialŭ și apoi fŭ numitŭ de secretarŭ episcopescŭ, oficiŭ care l'a purtatŭ în timpuri foarte grele. Episcopulŭ avea într'insulŭ încredere foarte mare și pentru aceea îlŭ inițiă în tóte lucrurile mai momentóse. Ast-felŭ d. es. cândŭ se țineau conferințele referitoare la reactivarea Mitropoliei gr. cat. și la înființarea dieceselorŭ de Gherla și Lugosŭ în curtea episcopescă, zelosulŭ și eruditulŭ secretarŭ încă luă parte la acelea în calitate de procuratorŭ alŭ actelorŭ, ce se cereau în tóte direcțiunile. Pentru activitatea lui neobosită și virtuțile lui deosebite fŭ propusŭ mai târziu Maiestății Sale spre a fi denumitŭ de canonicŭ în capitolulŭ gr. cat. de Oradea-mare. Denumirea această urmă în anulŭ 1855. După aceea a funcționatŭ în calitate de secretarŭ și canonicŭ a latere, de Directorŭ alŭ cancelariei diecesane și de Inspectorŭ scolasticŭ diecesanŭ, lăsândŭ în tóte direcțiunile urme de o activitate binecuvintată și plină de succese binefăcătoare. Mai cu sémă a escelatŭ prin inima lui simțitoare pentru nefericirile sêracilorŭ, orfanilorŭ și veduvelorŭ și celorŭ loviți de sorte, pre cari din venitele sale modeste de canonicŭ îi ajută cu liberalitate, și unde nu putea întinde ajutorŭ materialŭ, inima lui nobilă află tot-deuna unŭ cuvintŭ de mângăere și de alinare a suferințelorŭ.

Faîma virtuților și meritelorŭ sale se respândi în tóte părțile, și ast-felŭ Maiestatea Sa Împăratulŭ și Regele nostru Apostolicŭ a făcutŭ cea mai nimerită alegere, cândŭ după mórtea lui Ioanŭ Alexi, a primului Episcopŭ de Gherla îlŭ denumi în 4 Iulie 1865 de Episcopŭ alŭ acestei diecese. Sântia Sa Papa Piŭ IX îlŭ preconisă în 25 Septembrie 1865, ér în 3 Decembrie alŭ aceluia-și anŭ la serbătórea Întrării în Biserică a Născătórei de Dumneđeŭ, fŭ consacratŭ de Episcopŭ în biserica catedrală din Oradea-mare prin Episcopulŭ de acolo Iosifŭ Papp Szilágyi de Ilyésfalva.

În 28 Ianuarilŭ 1866 își ocupă scaunulŭ episcopescŭ din Gherla în prezența Capitolului, Vicarilorŭ foranei, protopopilorŭ și deputațilorŭ clerului diecesanŭ, și între celea mai vii expresiuni de bucurie din partea tuturorŭ celorŭ bunŭ.

În 17 Septembrie 1867 móre nemuritoriulŭ Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ Alesandru Șterca Șuluțŭ, și după mórtea lui în tóte părțile Provinciei nóstre bisericesci se manifestăză cele mai vii îngrijiri cu privire la viitorŭ.

Însă Dumneđeŭ a voitŭ, ca în sinulŭ bisericei nóstre să fie unŭ păstorŭ, a cărui inimă palpită numai pentru binele bisericei sale, și care veghiă cu ochi neadurmiți, ca biserica noastră să iese neatinsă și din aceste împrejurări grele. În această acțiune nu desvoltă o activi-

tate sgomotosă, ci o activitate înțeleptă, energică, binecuvintată și plină de succese.

Dovadă despre această suntŭ pașii făcuți de Dînsulŭ pentru susținerea dreptului, ce din timpuri străvechi l'a avutŭ clerulŭ gr. cat., de a-și alege pre successorulŭ Mitropolitului din Alba-Iulia, respective a Episcopului de Făgărașŭ.

Temerile, cā acestŭ dreptŭ între împrejurările dela anulŭ 1867 se va sistă, erau generale.

Aceste temeri se oglindéză foarte viu în reprezentațiunea făcută de Capitolulŭ din Blașiŭ încă în luna lui Septembrie 1867 către Maiestatea Sa Împăratulŭ și Regele nostru Apostolicŭ, pentru a se concede esercițiulŭ nestirbatŭ alŭ acestui dreptŭ.

Acéstă cerere fŭ trimisă comisariului regescŭ Péchy din Clușiŭ spre a o înaintă la înaltulŭ tronŭ. Însă Capitolulŭ nu se mulțami cu atâta, ci se adresă și către Episcopulŭ sufraganiŭ al Provinciei bisericesci, ca această cerere se o sprijinéscă la ocaziune binevenită cu tótă puterea cuvintului lorŭ apostolicŭ. Ocaziune binevenită se oferí foarte curendŭ, și actele referitoare la această cauză importantă suntŭ o dovadă eclatantă despre tactulŭ, înțelepciunea, energia și știința, cu care Episcopulŭ Gherlei a știutŭ înduplecă pre ministrulŭ de culte și instrucțiunea publică de atunci baronŭ Eötvös, ca să propună elŭ însu-și Maiestății Sale concederea dreptului de alegere cu ocaziunea completării scaunului mitropolitanŭ din Blașiŭ. Totŭ aceste acte vorŭ adeveri la timpulŭ sêŭ și desinteresarea nobilă personală a Episcopului de Gherla în această afacere momentósă, a cărei deslegare fericită în partea ei cea bună numai lui are de a se mulțami.

În 11 Augustŭ 1868 s'a îndeplinitŭ actulŭ alegerii de Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ în biserica catedrală din Blașiŭ în prezența comisarilorŭ regesci: Ales. Dobra Episcopulŭ Lugosului și Alesandru Bohetelŭ căpitanulŭ districtului Năsăudŭ.

La această alegere a obținutŭ Ioanŭ Vancea Episcopulŭ Gherlei . . . 59 voturi,
Canoniculŭ Tim. Cipariŭ . . . 49 „
Canoniculŭ I. F. Negruțŭ . . . 36 „

Aceștia trei fură apoi propuși Maiestății Sale pentru denumirea unuia dintre dînșii de Archiepiscopŭ alŭ Alba-Iuliei. Maiestatea Sa denumi pre meritulŭ Episcopŭ alŭ Gherlei prin diploma regescă din 21 Novembre 1868. Pontificele întări denumirea prin bula de dto 21 Decembrie 1868, ér instalarea se efeptulŭ în 11 Aprile 1869. Totŭ în anulŭ acela Maiestatea Sa denumi pre noulŭ Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ de consiliariŭ intimŭ de statŭ, érá în anulŭ acesta Maiestatea Sa regele l'a decoratŭ cu crucea cea mare a ordinului Leopoldinŭ.

Despre activitatea de mitropolitŭ a marelui nostru reposatŭ de astă dată nu mai amintimŭ nimicŭ. Blașiulŭ celŭ nou este opera Dînsului. Fiesce care petró vestește numele lui.

Mitropolitulŭ Vancea, a fostŭ pentru noi totŭ unŭ adevăratŭ Părinte, aprinsŭ de acea iubire învăpăiată, carea, — ca să mă esprimŭ cu Stulŭ Dionisiŭ Areopagitulŭ, — nu lasă pre celŭ ce iubesce,

ca să fie alu sēu, ci-lū face să fie, alu acelora, pre cari ū iubesc. Și intr'adevērū! In decursū de preste două decenii cine altulū și-a consumatū puterile sale spirituale și materiale pentru binele nostru mai multū, decâtū elū? Cine a datū mai multe subvențiuni tinerilor nostri, cari s'au pregătītū sau se pregătescū pre cariera științifică? Cine a crescutū mai multī tineri studenți dela tōte institutele de învățamintū din Blașiū, decâtū preabunulū nostru Mitropolitū, care pre multī dintre acești studenți i-a provēdūtū cu cele de lipsă chiar in curtea Sa? Cine a ocrotitū mai multī orfanī, a mângăiatū mai multe vēduve întristate, și a ștersū mai multe lacrimi vērsate de nenorociți, decâtū regretatulū nostru Arhierēū? Cine a înseninatū mai multe frunți preoțesci încrețite de suferințele și lipsele dīlnice și ingrigitē de sōrtea familiilor lorū? Nimeni altulū ca Mitropolitulū nostru, care averea proprie a considerat'ō de averea altora și așa nu a întinsū mână de ajutorū numai din averea sa prisositōre, ci și din cea neapērātū de lipsă, și nu a datū, după sfatulū lui Solomonū, numai la 7 lipsiți, ci dacă a venitū și alū optulea, nu l'a respinsū, ci cu mai multe binefaceri l'a încărcatū decâtū pre cel 7.

Să se considere numai ceea ce s'a făcutū in Blașiū in decursulū pāstoririi Mitropolitulū Vancea, ca să se vēdă câtū a contribuitū Dinsulū pentru ridicarea, înaintarea și înfrumșetarea acestui orășelū neinsēmnatū la aparință, dar fōrte importantū in realitate. Abstragēndū dela institutele publice de instrucțiune, ridicate la inițiativa Lui orī in parte mare cu banii Lui, precum și dela mai multe case frumoșe zidite cu ajūtōre mari date de Dinsulū, trebuie să recunōsemū, că Blașiulū n'are nici o instituțiune folositōre, la care Escelența Sa să nu fi fostū primulū sprijinitorū. Afară de aceea dacă Blașiulū are ađi apa condusă prin canale până in centrulū sēu, acēsta are a se mulțami in parte insēmnată sprijinulū moralū și materialū oferitū de Mitropolitulū Vancea. Dacă Blașiulū s'a pututū mântui încāt-va de noroiulū proverbialū alū stradelorū sale, acēsta trebuie să o atribuimū in mēsură mare Escelenței Sale, care nu a cruțatū spese insēmbrate la așternerea trotoarelorū. Dacă in loculū unei curți arhieriscopesci desolate, ađi se ađă parculū incântātōre, este numai meritulū esclusivū alū Arhierēului nostru deplānsū, care cu liberalitatea sa și cu gustulū sēu esteticū a delāturatū multā ruginā din trecutū și a străformatū multe, cari nu se mai potriveau cu timpulū de ađi.

Binecuvintatū să-ī fie memoria in veci.

Ultimele mominte.

Preabunulū nostru pārinte in 30. Iuliu a. c. a fostū sūnetosū, a presidatū la ședința consistorială din acea di, a revēdūtū actele, ce i-s'au prezentatū, și după amēđi a mersū ca de obiceiū la vecernie in biserica catedrală. Îndatā după servițiulū divinū s'a dusū la internatulū sēu de băeți, ce se va deschide in 1 Septembrie a. c., și a designatū lo-

culū, unde să se așede zidurile economice ale acestui internatū, a cărui gătire o așteptā cu nerăbdare. Sēra a cinatū ca de obiceiū împreună cu oficialii cancelariei sale și a fostū fōrte voiosū, istorisindū multe întâmplări de pre timpulū revoluțiunii din 1848 și 1849, cândū dīnsulū erā secretariulū lângă episcopulū Oradei-mari.

La dece ore sēra s'a aședatū in patū și până după 11 ore a durmitū liniștitū. La 11 ore și 3 pātrare de nōpte a sunatū clopoțelulū și a chematū pre servitorulū sēu in odea de durmitū poruncindu-i, ca îndatā să alerge după mediculū archidieceșanū Dr. Alesandru Popū. Înșā abia eșise servitoriulū pre ușa anticamerei, și îndatā-lū recheamā cu clopoțelulū, și-lū trimise in etajulū superiorū alū reședinței, ca să cheme pre secretariulū mitropolitanū Dr. Augustinū Bunea. Acesta la 12 ore punctū s'a prezentatū inaintea Mitropolitulū, care cu voce clarā și cu simțirile tōte întregi, ca și cândū ar fi fostū deplinū sūnetosū, rostī urmātōrele cuvinte: „Fiulū meu, mē simțescū rēu și vēdū, că se apropie ora morții. Cea dintāiū datorință a mea este, să mē impacū creștinesce cu Dumnezeu. Țtā aci pre mēsā lângă patū este orologionulū (ceaslovulū), vinā si-mi ascultā mărturisirea pēcatelorū.“ Întimplāndu-se acēsta, și dāndu-i-se deslegarea, neultatulū Arhierēū continuā totū cu voce clarā: „Spune fiule tuturorū, că dacă culva in viața mea am greșitū, mē rogū, să mē ierte, precum și eū iertū din inimā tuturorū acelora, cari mi-au greșitū mie. Binecuvintū pre clerulū meū fidelū și pre credincioșii incredințați pāstoririi mele, binecuvintū Archidieceșan, binecuvintū Provincia întregā mitropolitanā. Vē binecuvintezū pre toți. Veđi fiule, și spune celorū competenți, că tōte le-am dispusū, cum să se întimple in testamentulū meū, și m'am îngrijitū, să fie bani la dispozițiune, ca seminariele de băeți și de fete să se pōtā terminā, și asilulū de copii încă să se zidescā. Acuma rugați-vē cu toți pentru sufletulū meū, ca să-mi ierte Dumnezeu pēcatele și să mē primescā in cēta sūntilorū.“ Apōi ridicāndu-și mānile incepū a se rugā cu tōtā căldura sufletulū sēu piū și cu voce așa de limpede, câtū secretariulū ū putea distinge fiesce care cuvintū. Immediatū după 12 ore și unū pātrariū mediculū archidieceșanū sosī, pre care cum ū vēđū Mitropolitulū intrāndū in casā, ū strinse amindouē mānile, dīcēndū cu voce puternică: „Fētulū meū, cu mine s'a isprāvitū.“ Mediculū ū dādū totū ajutorulū de lipsă, ca să-lū ușureze de flegma, care in continuū se aduna in peptū. Cândū mediculū voi să-lū ridice, elū insu-și dīse, că să nu fie mișcatū, căci mișcarea ū face rēu. Punctū la 12 ore și jumētate nōptea spre dīnā de 31. Iuliu n. in urma unui atacū de apoplexie repausā in preșența secretariulū și a mediculū sēu. Immediatū furā avisați mai multī membri capitulari și preoți gremialī și rudeniile, a cărorū consternațiune, precum și durerea locuitorilorū din curtea mitropolitanā nu se pōte descrie.

Catafalculū.

Trupulū rēcitū alū Iubitulū nostru arhierēū s'a imbalsamatū, apōi imbrăcatū in haine episcopesci s'a aședatū pre unū catafalculū in sala aceea de primire, unde atāția aū avutū fericirea de a-ī putē cunōsce afabilitatea și bunătatea de inimā, și de unde pre atāția i-a concediatū ajutorati și mângăiați.

Șese lumini mari incunjurā catafalculū, versāndū o tristā luminā pre pāreții brodați cu negru. Tăcere adēncă domnesce; numai câte unū suspinū, câte unū gemetū intrerupe liniștea. Este durerea filorū pentru pierderea Pārintelū.

Inaintea catafalculū este aședatā pre unū tetrapodū Sānta Evangeliē, din care cetescū fără intrerupere membrii clerulū gremialū.

Poporū numerosū din locū și din jurū alērgā, să mai vēdā odatā pre Iubitulū sēu pāstorū. Nu se depārtēzā nimeni fără a vērsā o lacrimā pentru celū ce atāta i-a Iubitū.

Dispozițiile pentru înmormintare.

Veneratulū Capitulū metropolitanū îndatā după casulū durerosū alū morții s'a adunatū in reședința metropolitanā pentru a lua primele dispozițiuni de înmormintare.

Dispozițiunile capitulare suntū cuprinse in urmātōrulū cercularū, îndreptatū cātrā veneratulū clerū archidieceșanū:

35. Cerculariū cātrā întregu Clerulū archidieceșanū.

Nr. 2940 — 1892.

Onorate in Christosu Frate!

Cu adēnca intristare se grabesce acestu Capitulu metropolitanu a impartasi tuturoru Fratiloru Protopopi, Viceprotopopi, Administratori protopopeschi, Parochiloru si intregului Cleru si poporu alu Archidieceșei nostre preadurerōs'a scire, că Escelenți'a Sa Preasāntitulu si Prealuminatulu nostru Parinte **Dr. Ioanu Vancea de Buteas'a**, Archiepiscopu si Metropolitu greco-catolicu de Alb'a-Julia si Fagarasiu, Conte Romanu, Prelatu domesticu alu Sāntiei Sale Pontificelui Romanu, Asistente la Soliulu Pontificiū, Consiliariu intimu de statu alu Maiestatei Sale Cesaree si regesci apostolice, decoratu cu Crucea mare a stralucitului ordu Leopoldinū, membru Fundatoru alu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romānu, in anulu alu 73-lea alu vietiei sale a repausatu in Domnulu in 31 Iuliu n. a. c. la 12 ore si jumetate din nōpte, dupa ce mai āntāiū a primitu cu piētate sāntulu sacramentu alu Penitintiei.

Archireulu luminatu, Parintele induratoriū alu tōtōrorū credinciosiloru sei, Māngaitoriulū totōrorū orfaniloru, veduvelorū si seraciloru, neobositulu promovatoriū a totōrorū operelorū bune si

folositorie si mai vartosu a culturii adeverate a poporului nostru, nu mai este între noi pre pamentu, dar' speram, că pentru meritele sale nenumerate va fi de siguru in ceat'a sântiloru lui Domnedieu si acolo se va rogá pentru binele religiosu, moralu, si culturalu alu acelor'a, pre cari atatu de multu i-a iubit, pentru cari tóte si-a jertfitu si pre cari chiar' si in momintele sale din urma inainte de a-i parasi i-a binecuvântatu cu tóta caldur'a inimei sale nobile si crestinesci.

Se ne implinimu deci si noi, fratiloru, detorint'a ultima cátra repausatulu nostru Archiereu, care numai intru implinirea detorintieloru sale cátra fii sei si-a petrecutu viat'a sa neobosita.

Si anume indata dupa primirea acestui cerculariu fia care parochu ori administratoru parochialu se dispuna se se traga clopotele la beserie'a sa de trei ori pre di, adeca dimineti'a, la amedi si ser'a pana in 3 Augustu n. la 10 ore, cându se va întâmplá insocirea repausatului nostru Metropolitu la mormântulu, ce i se pregatesce in cript'a besericeii din curtea metropolitaná. Apoi fia care parochu ori administratoru parochialu in 3 Augustu n. a. c. seau in diu'a cea mai deaprópe dupa diu'a inmormântarei se celebreze o sânta liturgia intru repausulu sufletului Archipastoriului nostru, invitându la acésta sânta liturgia pre toti credintiosii respectivei parochie. Preotii, cari suntu mai aprópe de Blasiu, pre cátu li-ar permite impregiurarile, se se presente aici pre 3 Augustu a. c. la 10 ore antemeridiane provedinti cu patrafiru si sfitá spre a poté participá la actulu funebru.

In fine recomándamu Clerului si poporului Archidiecesei nóstre se nu incete a se rogá la Domnedieu, cá Beserie'a nóstra veduvita se-si recapete unu pastoriu vrednicu. Pana la acésta di insa preotii la tóte servitiile besericesei in tóte locurile, unde se amintesce Episcopulu diecesanu, in loculu acestuia voru aminti pre capulu supremu alu bisericeii nóstre: „pre preasântitulu patriarchulu nostru Leonu“.

Blasiu din siedintia capitulari'a tienuta in 31 Iuliu 1892.

Constantinu Papfalvi.

prepositu capitulariu.

Anunțul funebrealu edatú de veneratulú capitulu metropolitanu este următorulú:

Capitululu metropolitanu gr.-cat. de Alba-Iulia si Fágárasú cu inima frântá de durere aduce la cunoscintá, cá Escelenția Sa Dr. Ioanú Vancea de Buteasa Archiepiscopú si Metropolitú greco-catolicú de Alba-Iulia si Fágárasú, Consilierú intimú de Statú alú Máiestátií Sale Cesaree si

Regesci Apostolice, decoratú cu Crucea mare a orduluí Leopoldinú, Prelatú domesticú alú Sáutiei Sale Pontificelú Romanú si Asistente la Soliulú pontificiu, Conte Romanú etc. etc. nascutú la Vasadú Comitatulu Bihoruluí in 18 Maiú 1820, astáđi in 31 Iuliu n. la dóuéspredece si jumétate ore din nópte dupá unú morbú scurtú, împártáșitú cu sacramentulu sântei Penitinté, si-a datú nobilulu sêú sufletú in mánile Creatoruluí.

Sânt'a Liturgie intru repausulu sufletuluí sêú se va celebrá in 1 (prima) Augustú n. a. c. ér' inmormântarea luí se va ținé in 3 Augustú la 10 ore antemeridiane.

In veci amintirea lui!

Blasiu in 31 Iuliu 1892.

Înmormântarea.

Înmormântarea neuitatuluí archipástorú se va face Miercuri in 3 Augustú. La órele 9 se vorú aduná archiereii presentí si preotii in catedrala metropolitaná, unde se vorú îmbracă in ornate bisericesci. Din catedralá cortejulu va porni spre reședința mitropolitaná pentru a aduce corpulu in catedralá. Aici se va celebrá s. Liturgie pentru odihna sufletescá a multú regretatuluí archipástorú, dupá care va urmá ceremonia funebrealá. Dupá terminarea ceremoniei funebrale trupulu repausatuluí archiereii se va transportá in bisericuța din curtea mitropolitaná, unde conformú dorintei sale se va aședá in criptá aláturá cu cetalaltí archiereii al nostri, ca sá si aștepte gloriósa inviere.

Condolințe.

Până in momintulu, in care punemú sub tipariú acestú numerú esttraordinarú, aú sositú la adresa Veneratulú Capitulu mitropolitanu urmátórele telegrame de condolința:

Ischl. Kabinet-Canzlei Sr. k. und k. apost. Majestät an das hochwürdiges Domkapitel in Balázsfalva.

Seine Majestät der Kaiser und König sprechen dem hochwürdigem Domcapitel anlässlich des Ablebens Seiner Excellenz des Herrn Erzbischofs und Metropolits Dr. Johann Vancea allerhöchst Seine Theilnahme aus.

Im Auftrage

Parisini

k. u. k. Hofsekretär.

Ischl. Cancellaria de cabinetu a Maiestátií Sale c. și r. Preaonoratuluí capitulu catedralu in Blasiu.

Maiestatea Sa Împératulu si Regele esprimá Preaonoratuluí capitulu catedralu din incidentulu decedárii Escelenței Sale Domnuluí Archiepiscopú si Mitropolitú preatualtu condolința Sa.

Din comisiune

Parisini

c. și r. secretariu aulicu.

Gyulafehérvár. Méltóságos Érseki káptalannak Balázsfalván.

Mélyen megilletődött értesültem mai táviratából Vancea érsek metropolita Ó Excellenciájának hirtelen haláláról. Adjon Isten nagy érdemeihez mért égi jutalmat. Magam is orvosi gyógykezelés alatt állván a temetésre megjelenni alig fogok. Minden esetre imáim kísérendik utolsó utján.

Lónhart

püspök.

Alba-Iulia. Preaonoratuluí Capitulu metropolitanu in Blasiu.

Adencú emoționatú am primitú scire din telegrama-Vé despre mórtea repentiná a Escelenței Sale Archiepiscopuluí si Mitropolituluí Vancea. Dea Dumnedéu resplátá cerescá amésuratá meriteloruí luí. Ínsu-mí încá fiindú sub curá medicalá abia voiú veni la inmormântare. La totú casulu rugáciunile mele flú vorú însoti pre calea luí cea mai de pre urmá.

Lónhart

episcopú.

Sibiú. Veneratulú Capitulu mitropolitánu in Blasiu.

Scirea morții veneratulú si iubituluí nostru archiepiscopú si mitropolitú ne-a săgetatú profundú. Primití condolința nóstrá a fiilorú sêi sufletesci.

Georgiu Barițiu, Dr. Rațu, Baron Urs, Iosifú Sterca Șulufú, Dr. Russu, Tobias, I. V. Rusu, Dr. Diaconovich, Dr. Fráncu, Tilea.

Editorú si redactorú răspundétorú:

Dr. Vasiliú Hossu.

Abonamentul

Pentru monarhie:
Pre anu 6 fl., 1/2 anu
3 fl., 1/4 anu 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:
Pre 1 anu 18 frcs., 1/2
anu 9 frcs., 1/4 anu
4 frcs. 50 cm.

Fóea apare în fie care
Sâmbătă.

Unirea

Insertiuni

Unu şirú garmond:
odată 7 cr., a dóua órá
6 cr., a treia órá 5 cr.,
şi de fie care publica-
ţiune timbru de 30 cr.

Totú ce privesce fóea
să se adreseze la «Re-
dactiunea şi Admini-
straţiunea Unirii»
în
Blaşiu.

Fóe bisericescă-politică.

Anulú II.

Blaşiu 6 Augustú 1892.

Numórule 32.

Ioanu Vancea

Sieriele din cripta de sub biserica curţii mitropolitane s'aú sporitú cu unulú. Mitropolitulú Ioanú s'a mutatú lângá nemuritorii sêi înaintaşi Petru Paulú Aronú, Atanasiú Rednicú, Grigorie Maiorú şi Ioanú Bobú, ca acolo împreună cu dînşii să-şi aştepte gloriósa înviere.

Acolo a doritú să fie aşedatú. Si nu fără causă.

Elú şi-a iubitú clerulú ca şi Aronú. Dovadá fundatiunea bunului din Sân-Miclăuşú, făcutá pentru clerú.

Elú a iubitú ordinea şi disciplina ca şi Rednicú. Dovadá sinódele celebrate sub archiepăstorirea lui, dovadá ordinea, în care şi-a lăsatú archidiécesa.

Elú şi-a iubitú poporulú sêu credinciosú şi întregú poporulú românú ca şi Grigorie Maiorú. Pentru poporulú sêu a luptatú pururea, pentru poporulú sêu a suferitú. Nici cândú n'a doritú alta decâtú numai fericirea acestui poporú.

Elú a fostú cruşatoru ca Bobú. Fundatiunile, institutiunile, binefacerile dîn-sului rivalisézâ cu cele alui Bobú, şi dacă socotimu diferinţa timpuriloru şi a împrejurárilor, le întrecu neaseménatu.

Mitropolitulu Ioanu a întrunitu în sine tóte vîrţurile antecesoriloru sêi, la cari s'a mutatú, şi le-a mai ilustratú cu afabilitatea, cu cultura şi cu bunăvoinţa sa proverbială.

Cu atátu îi este mai mare gloria şi cu atátu e mai grea perderea nóstră.

Acum, cândú uşa criptei s'a închisu, cândú trupulu mitropolitului Ioanu dórme somnulu sêu linu, ér sufletulu privesce în faţa lui Dumneşeu, gustându fericirea, de care pururea a însetatú, privirea nóstră se îndreptá cu îngrijire, dar cu încredere la viitoru.

Simţimu golulu adêncu, suntemu pètrunşi de grentatea situaţiunii.

Ne mângâie dóue lucruri.

Biserica nóstră a avutu tot-deuna archierei mari. Toţi au fostu iubitorii de biserică şi de poporu. Asta ne este o garanţă puternică pentru viitoru.

A dóua garanţă ne este întrepunerea mitropolitului nostru la Tronulu cere-scului Părinte. Rugăciunile lui, eari cu clarificată căldură le va vèrsá pentru vèduvita sa biserică, de siguru nu voru puté fi lipsite de ascultare.

Inimiculu îşi va probá puterile. De ispíte şi de încercári nu vomu fi cruşaţi. Timpulu vèduviei nóstre va fi folositú pentru a ne face stricaciuni, şi póte pentru a ne ştirbí şi drepturile nóstre.

Nimicu n'are să ne sparie. Spiritulu mitropolitului Vancea nu ne-a părăsítu. Elu planézâ deasupra nóstră.

Vomu urmá spiritulu Dîn-sului. Vomu uni rugile nóstre cu rugile lui, până cândú Dumneşeu se va îndurá a da bisericei nóstre unu mire, cum a fostu marele Ioanu.

Activitatea lui Ioan Vancea ca Archiepiscop și Mitropolit.

Ioan Vancea și-a ocupat scaunul mitropolitan în 11 Aprilie 1869 cu devisa: „După câtă ne voră ajută puterile, de cari dispunem din darul lui Dumnezeu, ne vom nisui a fi spre folosul și prosperarea, spre înflorirea și înaintarea în toate prvințele a Arhidiecesei și a Provinciilor noastre bisericesti.” Înalt Preasfântia Sa s'a nisuit din toate puterile a o și realiză. Înainte de toate cerea a cunoște omeni și împrejurările, pentru ca în conformitate cu lipsele arhidiecesei să pōtă face binele, ce și-l'a propus. De aceea în trei ani după olaltă și anume în 1869, 1870 și 1871 și apoi în anii 1874 și 1876 întreprinse obositoare visitațiuni canonice prin diecesă, și chiar și prin părțile mai departate ale celeia, cum sunt Vicariatul Făgărașului (1874) și tractul Murășului (1876). În aceste visitațiuni canonice desvoltă o activitate extraordinară. De multe ori predică cuvntul lui Dumnezeu și de 4—6 ori pređi, tot-deuna după lipsele poporului din respectiva comună. Entuzasmul și bucuria, cu care eră întimpinat pretutindenea, chiar și din partea greco-orientalilor și a străinilor, nu se pōte descrie, binefacerile materiale și spirituale ale dñsului cu aceste ocațiuni nu se pōtă număra.

În anul Domnului 1869 în zilele 20—22 Oct. ținut Sinodul arhidieceșan. În acest Sinod s'a adus 50 de canōne disciplinare împărțite în 6 secțiuni, dintre cari secțiunea I. tracteză despre regularea tinerii cultului divin; II. despre îndemnarea poporului la frecventarea biserice; III. despre predicarea cuvntului lui Dumnezeu; IV. despre promovarea moralității în cler și popor; V. despre împărțirea proventelor parohiale între antecesor și succesor; VI. despre regularea și prevederea spirituală a parohiilor.

Tot în acest Sinod s'a prelucrat și o lege electorală provisorie pentru congresul provinciei mitropolitane gr. cat. române de Alba-Iulia.

În acest Sinod și-a exprimat Mitropolitul cu cuvinte căldurose bucuria, care eră bucuria tuturor credincioșilor biserice gr. cat., dicēndu: „Ecă ce schimbare mărētă, ce eveniment diferent între timpul trecut și celă presinte! Ceea ce eră mai înainte sufraganele unei Mitropolii de altă rită, deși asemenea catolică, ađi stă mândră incununată cu demnitatea unei Mitropolii independente dela alta asemenea și-e; — ceea ce înainte de asta cu 20 de ani susținea cauzele sale, ca subordonată, unu foră de disciplină diferentă, ađi primesce ea cauzele surorilor sufragane, cu să le decidă cu putere de drept apelabilă numai la foră papale delegată de sântul Scaun Apostolic din timp în timp.”

În 9 Novembre 1869 însoțit de secretariul său Dr. Victor Mihályi, actualul Episcop de Lugos, plecă din Blăș și nu-și pregetă a călători la cetatea eternă spre a salută pre următorul sântului Petru, a se închină la mormntul ss. Apostoli, preste care se ridică gigantica cupolă a Basileei sântului Petru, spre a sărută pământul străbunilor nostri stropit de sângele milionelor de martiri, dar mai virtos spre a luă parte la Conciliul Vatican, unde a fost chemat ca Archiepiscop. Aici a petrecut din 22 Novembre 1869 până în 30 Iunie 1870 și a desvoltat o activitate și a desvilit o erudițiune teologică, care nu mai era obicei a se vedea în biserica orientală, de când s'a închis șirul Părinților din cele dintăi opt vécuri ale biserice.

Esceleța Sa a vorbit de repetite ori în congregațiunile generale ale acestui Conciliu, și și-a făcut și în scris observările sale nimerite la proiectele deciziunilor conciliare.

Ast-fel în Congregațiunea a cincia generală ținută în 30 Decembre 1869 a vorbit despre schimbările, ce trebuiau după părerea Dñsului să se facă în proiectul referitoriu.

În 17 Februarie 1870 convenind cu Cardinalul Capalti președintele deputațiunii sinodale în trebile disciplinare, și venind vorba despre aședămintele biserice catolice de ritul grēcesc, Esceleța Sa Mitropolitul nu a intrelasat a accentua Eminenței Sale, că instituțiunile biserice grecesci prin posesiunea neîntreruptă de mai multe vécuri au trecut în viața poporului greco-catolic. Din care cauză chiar interesul biserice catolice poftesce, ca acele instituțiuni legitime să se lase neatise din partea Conciliului Vatican.

În 5 Martie mergēndu la locuința Cardinalului Capalti, a accentuat din nou înaintea acestui eminent bărbat, că ritul și disciplina Biserice grecesci, aședată de Ss. Părinți și păstrată cu scumpătate ca o prețioasă moștenire dela străbuni, nu trebuie să se nesocotească de Conciliul icumenic, ci biserice gr.-catolice trebuie să se lase deplină libertate, ca în cele disciplinare să se desvōlte pre baza legislațiunii sale canonice. Cardinalul aprobând părerea Esceleței Sale și apretând motivele ei, a promis din partea sa tot sprijinul în această direcțiune. Încântat de bunăvoința acestui Cardinal, în 20 Martie 1870 Esceleța Sa a prezentat aceluiași Cardinal un memorand important subscris și de Episcopul Oradei-mari Iosif Papp-Szilágyi, în care se spun pre larg motivele, pentru cari ritul și disciplina biserice greco-catolice trebuie să se păstreze neștirbate. Cardinalul se grăbi a deheră Mitropolitul, că a vorbit și cu cealaltă președintă ai Conciliului icumenic, și cu totăi au recunoscut, că biserica greco-catolică și mai virtos provincia noastră bisericescă nu pōte fi supusă deciziunilor disciplinare, ce s'ar află cu cale a se aduce pentru bisericele de ritul latin ori de alte rituri orientale, cari nu se țin de biserica grecescă.

În 26 Februarie 1870 Mitropolitul și-a prezentat în scris observațiunile Sale relative la partea primă din proiectul (schema) important despre biserica lui Christos, er în 12 Martie și-a prezentat observațiunile pururea memorabile la partea a doua din acelu proiect.

În 30 Martie 1870 ținēdu-se a 37-a congregațiune generală, în care a venit pre tapet capul III din Constituțiunea „de Fide catholica”, Esceleța Sa, deși capul respective proiectul acesta eră prelucrat cu considerațiune la observările făcute mai înainte în scris din partea Părinților Conciliului, totăși se sul pre amvon și rost o cuvntare classică, în care propuse mai multe emendamente cu privire la acelu proiect, dintre cari patru au și fost primite în congregațiunea generală dela 6 Aprilie. Vorbirea acēta a plăcut foarte tare Părinților Conciliului, er Cardinali Președintă au trimis numai decăt sub ședintă la Esceleța Sa pre Episcopul din St. Pölten Iosif Fessler secretariul Conciliului, ca în numele Presidiului să gratuleze pentru observațiunile nimerite din acea cuvntare.

Una dintre celea mai interesante pagine în istoria Conciliului Vatican și în istoria noastră bisericescă o formeză însă cuvntarea rostită de Mitropolitul în Congregațiunea generală din 2 Iunie 1870 asupra proiectului (schemei) despre biserica lui Christos. Vorbirea acēta a ținut aproape o oră. Atențiunea Părinților Sinodului a fost dintre cele mai încordate, și cuvntarea a produs o senzațiune și o impresiune foarte mare. Episcopi din toate părțile lumii între cari amintim pre Archiepiscopii din Paris, Sens, Avignon, Milano, München, Kalocsa, Leopold etc., au gratulat Esceleței Sale, când după cuvntare mergea la locul său, er alți au aiergat în decursul ședintei, ca să gratuleze vorbitorului, care abia sosise acasă la cartirul său, și Episcopul Muncaciului Pankovics a și intrat la dñsul, ca să-l felicite, și să-l spună impresiunea adancă produsă prin acea cuvntare. După amēđi s'a prezentat o deputațiune numerosă de Episcopi, cari în numele Episcopatului Un-

rii au interpretat multămita și felicitările acelu Episcopat. În deputațiune au fost Alexandru Bonnaz Episcopul Cianadului, Mich. Fogarasy al Transilvaniei, Ștefan Lipovniczky al Oradei-mari, Sigismund Kovács al Quinque-Eclesiei, Ioan Perger al Cașoviei, Emeric Szabó al Sabariei, Gabriel Máriașy auxiliarul Archiepiscopului de Agria, er Cardinalul Schwarzenberg din Praga și Iosif Strossmayer Episcopul Bosniei și al Sirmului în semn de gratulațiune și-au trimis biletele sale.

Spre a se slăbi în căta impresiunea produsă de vorbirea Mitropolitului nostru, s'a simțit îndemnat a-l răspunde în congregațiunea generală dela 13 Iunie însuși Cardinalul Pitra, auctorul renumitului op „Juris Ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta” și cel mai învțat între Cardinali din Roma cu privire la trebile biserice grecesci.

La observările cam exagerate ale Cardinalului de Pitra a răspuns apoi Mitropolitul în Congregațiunea generală din ziua următoare, adecă din 14 Iunie 1870. Acēstă cuvntare încă și mai lungă decăt cea din 2 Iunie a produs o senzațiune nespūsă. Scoborīndu-se vorbitorul de pre amvon, îndat au alergat la el un număr însemnat de Episcopi din toate națiunile mai însemnate și cu cea mai intimă cordialitate l'au gratulat, folosindu-se fiesce care de terminii, ce le-au dictat simțimintele produse și stfnite prin acēstă cuvntare, care va rămâne memorabilă atăt cu privire la obiectul de sub discuțiune, cât și cu privire la reducerea aserțiunilor Cardinalului Pitra la valoarea lor adevărată. Archiepiscopul Alexandru Franchi, care fusese Nuntiu Apostolic la Madrid, er mai tărđi Cardinal, a lădat acēstă cuvntare mai virtos pentru moderațiunea stilului, care exprimă adevărul fără să vatem pre cineva, er Episcopul Zwerger din Seckau gratulând Esceleței Sale s'a exprimat, că pentru moderațiunea lui în stil, pentru logica lui clară, precisiunea terminilor, pentru dovedirea celor afirmate și pentru spiritul lui de conciliațiune bucuros l'ar ascultă, și dacă ar cuvntă cu orele întregi. În 16 Iunie Archiepiscopul francos din Alby a istorisit Esceleței Sale, că fiind dñsul în ziua precedentă la Papa, a spus Pontificelui, că Mitropolitul de Alba-Iulia a ținut o vorbire foarte bună, la ce Sântia Sa și-a exprimat complăcerea. Sub impresiunea extraordinară a cuvntării Esceleței Sale s'a simțit îndemnat Cardinalul Pitra a lăsa, — fiind dñsul morbos, — să i-se cetască în congregațiunea generală dela 18 Iunie 1870 o cuvntare, care va rămâne memorabilă în istoria biserice noastre greco-catolice, pentru-că Cardinalul și-a retractat toate cele ce eră cam vătămătoare în cuvntarea sa din 13 Iunie cu privire la biserica grecescă, și acēstă retractare și-a sigilat-o cu o expresiune, care nu numai a fost o satisfacere neașteptată dată Mitropolitului, ci și o dovadă eclatantă, că acelu Cardinal cu profunđa lui sciință și înalta demnitate de principe al biserice catolice a scit un și cea mai mare umilință de monac.

Pre câtă timp a fost Esceleța Sa în Roma, a lucrat din toate puterile, ca parochia română gr.-cat. din Sigetul Marmafiei să se scōtă de sub jurisdicțiunea Episcopului rutēnd din Muncaci și să se trecă sub jurisdicțiunea Episcopului român de Gherla. Solicitările Archiepiscopului nostru, — pre lângă totă opozițiunea făcută de Episcopul din Muncaci, care încă eră în Roma, — au avut rezultat favorabil, precum se vede din decretul S. Congregațiunii de Propaganda Fide din 6 Mai 1870, care se începe cu cuvintele: „Hodiernus Metropolita Fogaransiensis et Alba-Iuliensis.”

Fiind Mitropolitul în Roma și ađind despre reorganizarea tribunalelor judecătorești din Ungaria și Transilvania, cu datul 18 Aprilie 1870 a rugat pre Ministrul de justiție Horváth, ca la conferirea posturilor să fie cu dreptă considerațiune

și la Românii greco-catolici, spre care scopii a și așternut Ministerul o consemnare de 55 bărbați gr-cat., cari ar pute ocupa posturi importante în justiție începând de la Curie până la judecătoriile cercuale.

Totă pre cândă eră în Roma, a primită scrisoarea Consistoriului mitropolitană de dto 16 Aprilie 1870. Nro 842/451, prin care i-se făcea cunoscută, că Ministrul de culte și instrucțiunea publică a resoluțiv negativ cererea, ce i-se așternuse, ca să concedă ținerea unui Congresu bisericesc alu Provinciiei greco-catolice de Alba-Iulia. În urma acestei încunoscintării Escelența Sa cu dto 1 Maiu 1870 a rugat din nou cu totu de-adinsul pre Ministrul de culte și instrucțiunea publică, că în interesul înfloririi bisericeii gr. cat. să concedă adunarea Congresului Provinciiei mitropolitane gr-cat. de Alba-Iulia. Causa acăsta apoi a ajuns până în cabinetul Maiestății Sale.

În fine observăm, că în 26 Iunie 1870 Mitropolitul a primit de la deputații români din camera Ungariei următoarea telegramă: „Recunoscintă filială adevăratului Arhiepiscopului, zelosului vindice alu vechei doctrine și tradițiilor vere catolice-apostolice! Intrepidul defensor alu drepturilor Ecclesiei greco-catolice! Provedința divină Vă protegă! Spiritul Sântu Vă asiste!“ În 30 Iunie s'era Escelența Sa a plecat din Roma și în 12 Iulie 1870 a sosit în pace la Blăși.

În anul 1873 simțindu-se necesitatea ardețore de a da unu avintu mai mare culturii noastre populare, Mitropolitul a convocat unu congresu arhiepiscopescu compus din preoți și mireni. În ședințele acestuia ținute din 1—4 Iuniu 1883 s'au adus decisiuni salutare cu privire la organizarea școlilor noastre populare din arhiepiscopescu.

Inițiativa acestui Congresu este a se mulțami și înființarea Fondului scolastic arhiepiscopescu, în care Mitropolitul a v'rbat unu capitalu de 6000 fl. La acestu capitalu adaugându-se sumele oferite de alți bărbați iubitori de cultura poporului nostru, și taxele incuse după cununi, astăzi acelu Fondu, este în stare a subvenționa mai multe școle gr. cat. espuse pericolului.

În anul 1885 a convocat alu doilea congresu compus din preoți și mireni, care s'a ocupat mai v'rtos de cestinnea dotării parohiilor. Acestu congresu s'a ținut din 16—21 Iuniu 1874 și a pregătit și unu statut pentru regularea și dotarea beneficiilor arhiepiscopescu.

În anul 1880 s'au chemat la reședință toți purtătorii oficiilor protopopesci și în conțelegere cu ei s'a făcut un nouă împărțire a protopopiatelor din Arhiepiscopescu, pentru ca acestea să se potă administra mai ușor și mai cu succesu.

Alu doilea sinod arhiepiscopescu l'a ținut Mitropolitul în anul 1882, în care nu numai a publicat decretale Conciliului provincialu primu, ci a dat și o instrucțiune amplă cu privire la procedura, ce trebuie să o urmeze protopopii și parohii, pentru ca și în comunele mai s'race să se potă înființa școle pentru cultura poporului nostru.

Alu treile Sinod arhiepiscopescu l'a ținut în 1889. Încă înainte de ținerea acestui Sinodu Escelența Sa a depus unu capitalu de 5000 fl. și ast-fel a făcut începutul la unu Fondu pentru ajutarea preoților, cari prin b'rbănețe sau morburii provenite fără de vina lor ar fi incapabili de a mai funcționa și a-și câștiga pânea de tôte zilele. Sinodul amintit s'a ocupat de statutele acestui Fondu creat de Mitropolitul, apoi a regulat Fondul viduo-orfanal, a reorganizat Esactoratul arhiepiscopescu și a stabilit procedura, ce au să o urmeze preoții nostri întru stîrpirea concubinatelor.

Una dintre gloriile cele mai splendide ale sântei Uniri este nisuința Bisericeii greco-catolice de a lucra neconținut pentru cultura poporului românesc; er mijlocele, de cari acăsta Biserica s'a folosit în prima linie spre ajungerea acestui scopu mărețu, au fost mai cu semă școlele din Blăși.

De aceea și Mitropolitul Vancea pentru perfecționarea acestor școle a sacrificat cea mai mare parte din puterile sale spirituale și materiale. Ast-fel în anul 1879 a lărgit sistemul de învățămintu în Seminarul nostru arhiepiscopescu, adaugându la studiile teoretice de mai înainte și următoarele de învățămintu: Ritulu orientalu, Cantulu și Tipicul bisericescu, apoi Dreptul civilu, Economia rurală și Medicina pastorală, voindu pre calea acăsta a forma nisce preoți, cari nu numai în lipsele spirituale, ci și în cele materiale să potă fi folositori poporului nostru. În anul 1889 a dispus, să se mai propună teologilor și Filosofia creștină, Liturgica și Oratoria sacră, pentru ca clericii să se înzestreze cu totu aparatul științificu de lipsă în zilele noastre. La tôte studiile a aplicat bărbați de specialitate, er la studiile teologice numai doctori în ss. Teologie; și fiindu-că la Seminarul nostru înainte de venirea Escelenței Sale se simția lipsă forțe mare de manuale, a îmbărbătat, ajutat cu consiliul și chiar și cu mijlocele materiale pre mai mulți profesori, ca să prelucere manuale corăspunțore, cari să suplinească manualele scrise în limbă străină și manuscrisele defectuoase și păgubitoare progresului științificu. Pentru binele materialu și înaintarea religios-morală a clerului ținere a făcut totu, ce pote face unu Arhiepiscop bun și unu părinte adevăratu. Anume în anul 1885 a dispus, ca pre spesele Fondului seminarialu și ale Tipografiei seminariale să se ridice în partea de cătră piața o aripă nouă la edificiul seminarialu cu unu capitalu de 18.000 fl., pentru ca pre calea acăsta clericii să-și capete o locuință mai comodă. Nu trecea mai nice o zi de s'rbătoare ori de Duminecă, în care Escelența Sa să nu fi cercetat pre clericii spre a le ascultă conținurile și a-i îndemna părintește, să-și cultive mîntea și nobilitate inima și să-și însușească tôte virtuțile de lipsă la unu preot. La esamenele lor totdeauna lua parte și i-esamină Elu însuși spre a se convinge în persoană despre progresul, ce unu fiecare l'a făcut în studi. Acum mai pre urmă în anul acăsta a creat pentru seminarul clericalu oficiul de directoru spiritualu și acestu oficiu l'a încredințat asemenea unu doctoru în s. Teologie.

Nu mai puțin însă s'a interesat de prosperarea gimnasiului. Aici amintim, că profesorii la venirea Escelenței Sale în Blăși aveau numai 500 fl. salariu, er acum profesorii ordinari au salariu de 700, 800 și 900 fl., și pre lângă aceea cei căsătoriți capeta și relut de cuartir. Mai mulți însă dintre profesori, — dacă computăm și venitele accidentale, ce li-s'au asigurat, — au unu salariu, care trece preste 1000 fl. v. a. S'a îngrijit mai departe, ca profesorii cei mai noi tot să fie censurați la vre-o universitate din patrie, și spre scopul acăsta pre unii i-a ajutat și din cassetă sa privată. Multe din manualele edate pentru școle de profesorii nostri le-a rev'cut el însuși și pre mulți auctori i-a remunerat și din cassetă sa privată. Profesorilor căsătoriți le-a făcut tôte înlesnirile posibile pentru subsistență, ajutându-i cu împrumuturi ușore din Fondurile noastre, ca să-și potă cump'ra sau edifica case, așa încât dintre profesorii căsătoriți dela tôte școlele din Blăși numai puținii dintre cei mai tineri sunt fără de case proprie. Pentru ca profesura să nu fie o carieră, de care cineva să dorască a se sc'apa după unu anu doi de servitiu, a întemeiat Fondul pentru pensionarea profesorilor și a soțiilor lor, la care însuși a contribuit în anul 1889 suma de 3000 fl. Acestu Fondu cresce totu mai tare cu cotele solvite de profesori și cu ajutoarele prestate de Fondurile de instrucțiune. A învins Mitropolitul chiar și cu jertfe materiale tôte pedecile, ce le întimpină la provederea institutelor cu mijlocele de învățămintu. Așa din cassetă sa privată a dat în anul 1889 unu ajutoriu de 2000 fl. pentru procurarea aparatelor de gimnastică și de fizică, pentru înăv'țirea museului de naturalie și a museului filologic și pentru deschiderea a două sale noue în edificiul gimnasiulu.

În anul 1891 s'a edificat și o sală pompoasă de gimnastică în partea de cătră biserica parohială cu unu capitalu de 10.000 fl. v'rsat din Fondul basilitanu. Preste totu nu s'a retras nici dela cele mai mari sacrificii af'at din partea sa cătu și din partea Fondurilor arhiepiscopescu, pentru ca institutele noastre de învățămintu să stea at'at în privința mijlocelor de învățămintu, cătu și a puterilor didactice la celu mai înaltu nivelu.

Însă opera cea mai măreță pentru educațiunea și instrucțiunea tinerimii din Blăși se părea a fi Seminarul ștudenților gimnasiali, care se ridică maestosu în partea de cătră răsăritu-m'ed'nopte a pieței Blășului în legătură cu aripa cea nouă a Seminarului teologicu, purtându în fruntea sa inscripțiunea „Ioannes Vancea Metropolita scientiis et pietati juvenutis rom. gr. cat.“ Acestu Seminaru s'a ridicat și deschis în 1884 pre spesele proprii ale Escelenței Sale costându la 36.000 fl. a. v.

Dar tôte acestea n'au fost de ajunsu. Unu îndemnu puternicu internu ne mișcă, să reproducem începutul cerculariului din 11 Iuniu a. c., celu mai de pre urmă cerculariu, ce l'a îndreptat decedatul Mitropolitu cătră Clerul s'eu.

Suntă deja optu ani, serie neuitatulu nostru Arhiepiscopu, de cându Preaînălțatulu Dumneșeu Ne-a ajutat, să Ne vedem înplință una din dorințele mai ferbinți, ce le-am avut de după chemarea noastră. Acăsta dorință a fost înființarea și deschiderea unu institutu de crescere pentru tinerimea studiōsă la gimnasiulu nostru din Blăși.

Altă dorință nu mai puțin ferbinte Ne-a fost, ca și pentru seculu femeescu să putem înființa și deschide unu atare institutu, în care fiitorele mame de familie în poporul nostru credinciosu să capete o crescere teoretică și practică și să-și potă însuși o cultură întru tôte corăspunțore indigintelor timpului și pusețiunii și chemării speciale, ce le voru ave în viață.

Preabunulu Dumneșeu în nemărginita sa îndurare Ne-a ajutat, ca prin cruțări continue să Ne putem aduna și spesele recerute la înființarea și deschiderea unu atare institutu.

Spre scopul acăsta după-ce edificiulu din piața Blășului, în care a fost aședat până acum internatul de băeți, în urma concurenței, ce cresce din anu în anu, înc'puse a fi preu micu spre a mai pute cuprinde pre toți tinerii, a căroru părinți doriu să fie crescuți în el, așa pentru internatul de băeți am ridicat unu altu edificiu lângă gimnasiu aproape cu două sute metri pătrați mai mare ca celu de până acum. Edificiulu însă, în care fu aședat până acum internatul de băeți, dupăce l'am m'aritat și străformat în lăuntru conformu destinațiunii sale noue, l'am menit pentru venitori de internat pentru fete, care se va și deschide cu ajutoriulu lui Dumneșeu cu 1-a Septembrie st. n. a anulu curente 1892.

Dupăce însă în Blăși până acum funcționa numai o școlă de fete elementară inferiōră, așa Noi cunoscându recerintele culturale, ce timpul nostru de fuț le postese și dela seculu femeescu, școlă acăsta de fete din Blăși o am înălțat la rangulu de școlă superiōră cu 8 clase prevedută cu tôte puterile didactice, ce le postese legea, și dela 1-a Septembrie deodată cu internatul va și începe a funcționa ca atare. Este afară de aceea cunoscută, că mamele de familie sunt conservatoarele cele mai fidele și cultivatoarele cele mai zelose a simțemintulu religiosu. Pentru aceea noulu internat de fete l'am prevedut și cu o capelă domestică adaptată după ritulu nostru, carea să servescă nutritiv domestică a religiosității și pietății.

Internatul celu nou de băeți se va termina cu spese de 42 mii floreni. Încă nu este terminat, și a și trebuit să arbozeze flamura doliului și să deplângă m'ortea întemeiatoriului s'eu.

Totu așa de tare l-a zăcut în inimă Escelenței Sale și instrucțiunea populară. Dovadă despre acăsta este preparandia din Blăși, pre carea la an. 1880 a reorganizat'o,

ridicându-o dela două la trei cursuri și provădându-o cu trei profesori de specialitate, dintre cari doi își făcuseră studiile pedagogice în Praga. Și fiindcă și preparandia și școlile normale din Blăși erau lipsite de un local acomodat, în anul 1886 a dispus, să se ridice un edificiu frumos cu etaj, în care și elevii preparandiali și școlarii din norme au sale spațioase și sănătoase. La ridicarea acestui edificiu, care se estinde în partea de cătră meșădi dela gimnasiu, Escelența Sa a contribuit din cassetă sa privată 10,000 fl. v. a., ér Fondulú basilitanú circa 7000 fl.

Dar nu numai înflorirea instrucțiunii în școlile din Blăși a fost obiectul de îngrijire a Escelenței Sale, ci acestu terenú l'a cultivatú Dnsulú și în celealalte părți ale Archiepiscopiei sale. Abstragându dela înființarea Fondulú scolasticú archiepiscopescú, la care a contribuitú suma de 6000 fl., și dela Fundațiunile întemeiate de Dnsulú pentru dotarea docenților din Făgăraș și Aiudú, trebuie să observăm, că nu a întrelăsatú nici o ocaziune pentru a da unú avntú mai mare instrucțiunii populare; ceea ce se vede de acolo, că sub păstorirea lui s'au ridicatú în Archiepiscopie preste 300 de edificii noué scolastice, și s'au sistemisatú școle în 195 comune, în cari mai înainte de 1869 sau nu s'a ținutú școlá, sau aceea nu a fostú sistemisatú cu salariú docențialú prescriș de lege.

Escelența Sa a stărunitú, ba a datú și ajutoré însémnate, pentru ca în Archiepiscopie să se ridice biserice noué, cari să înlocuésă bisericile desolate de mai înainte. Stăruintele aceste au avutú rezultatú îmbucurătorú, căci dela 1869 s'au edificatú în Archiepiscopie preste 100 de biserice noué. Mai asemenea progresú s'a făcutú și cu edificarea caselorú parohiale, căci și de acestea s'au ziditú din nou aprópe 200.

A sositú însá timpulú, să spunemú cu puține cuvinte și activitatea Escelenței Sale în calitate de Mitropolitú alú Provinciei gr-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș. Aci în prima linie trebuie să amintimú cele 2 concilii provinciale ținute în anii 1872 și 1882. Ambele concilii s'au celebratú în biserica catedrală din Blăși, celú dintâi din 5—14 Maiú 1872, ér alú doilea din 30 Maiú până în 6 Iuniú 1882. Scopulú lorú a fostú organizarea Provinciei mitropolitane. Întru câtú s'a ajunsú acestú scopú, orí cine va puté judecă, dacă își va luá ostentá și va percurge cei 9 tituli din Conciliulú provincialú I., cari tractéză despre credință, biserică, sinóde, beneficiile bisericesci, sacramente, cultulú divinú, viața clerului, ordulú Stulú Basilii, instrucțiunea junimii și județele bisericesci, — și cei 6 tituli din Conciliulú provincialú II., cari tractéză despre mărturisirea credinței, constituțiunea Capitulu mitropolitánú, restaurarea ordulu basilitanú, procedura în cauzele matrimoniale, procedura în cauzele bisericesci civile și criminale, și despre administrarea averilorú bisericesci și scolastice.

La anulú 1885 a ținutú Escelența sa o conferință, la care au luatú parte Episcopii sufragani și anume celú dela Oradea-mare și Lugosú în persoană, ér celú dela Gherla prin delegatulú său, asemenea au fostú de față și reprezentanții Capitulelorú din tóte diecesele greco-catolice. În cea conferință saú stabilitú mai cu samă principiile, după cari să se compuná statutele Capitulelorú greco-catolice din tótá Provincia noastră bisericescă.

În anulú 1886 a condusú Escelența Sa pre totí Episcopii sufragani la Roma pentru a visitá mormintele ss. Apostoli (limina apostolorum), cu care ocaziune a așternutú Congregațiunii de Propaganda Fide unú raportú detaiatú despre starea Archiepiscopiei noastre, ér Sântiei Sale Pontificelú Romanú cu ocaziunea audienței din 29 Maiú 1886 a prezentatú în numele sufraganiilorú săi, cari încă au fostú de față, o adresă omagială primită cu mare bucurie din partea Sântiei Sale. Visitândú Escelența Sa pre Cardinalulú Simeoni Prefectulú Congregațiunii de Propaganda Fide, acesta s'a decheratú despre Provincia noastră cu cuvinte fórte măgulitoare,

dicéndú: „Ecclesia Vestra praecellit, inter omnes rituum orientalium Ecclesias.“

În anulú următorú 1887 făcându-se în tótá lumea pregătiri grandioase pentru celebrarea jubileului sacerdotalú de 50 de ani alú Sântiei Sale Sumulú Pontifice Papa Leonú, și din acelu incidentú organizându-se în tóte părțile lumii pelegrinaje număróse, Escelența Sa încă a mersú la Roma în fruntea Episcopilorú săi sufragani, și în 24 Decembre 1887 a depusú la peciórele Sântului Párinte omagiile și urările filiale în numele întregéi Provinciei bisericesci.

Publiculú românescú cunóște din diarele politice pașii întreprinși de Escelența Sa față cu legea din 1879 despre introducerea limbii magiare în școlile populare; asemenea cunóște atâtú vorbirea ținută de Dnsulú în Casa Magnaților în contra acelei legi, câtú și reprezentațiunea trimisă de Dnsulú Casei Magnaților în contra legii din 1882 despre școlile medie.

În fine mai amintimú, că în anulú 1885 Escelența Sa împreună cu Episcopii săi sufragani a făcutú la Ministeriulú de culte și instrucțiunea publică o reprezentațiune importantă în contra ordinațiunii ministeriale, prin care se restringe jurisdicțiunea Consistorilorú diecesane în privința sentințelorú aduse pentru amovarea docențilorú confesionali.

Mitropolitulú Vancea a fostú în tótá viața Sa unú omú fórte cruțătorú, însă numai cândú a fostú vorba de persoană sa, dela care adeseori a subtrasú și aceea, ce în lumea de acum puținú bărbatú își subtragú. Așa de es. báile numai odatá le-a cercetatú și anume în anulú 1885 în Karlsbad, și și acesta a făcutú o nu din poșta de distrageré, ci la recomandările întefitóre ale medicilorú. Dela reședința sa numai atuncí s'a depárratú, cândú pusețiunea lui înaltá luá chemá la Budapesta orí airea, spre a luá parte la lucrări de interesú generalú, orí la festivități publice, dela cari nici decum nu putea lipsi fără de a veni în conflictú cu pusețiunea sa de dignitarii bisericesci.

Dar dacă Escelența Sa a fostú cruțătorú, cândú erá vorbá de persoană Sa, cu atâtú mai darnicú s'a arétatú, cândú erá vorbá de reprezentarea démuá a bisericelú sale orí de opere de caritate și de binefacere. Nu atâtú venitele, de cari dispune Escelența Sa, — căci acestea în proporțiune cu pusețiunea înaltá de Archiepiscopú și Mitropolitú, precum se scie, suntú fórte modeste, — ci cu deosebire cruțările lui au fostú isvorulú acelorú binefaceri, cari le-a revérsatú asupra noastră.

Și fiindcă aceste binefaceri și jertfe materiale suntú cea mai splendidá pagină din biografia Mitropolitulu Ioanú, credemú, că este bine, să le cunóscă mai în detaliú și cetitorii nostri.

Unele din aceste binefaceri deja le-amú atinsú mai susú, ér aci le mai reamintimú numai pentru aceea, ca cetitorulú într'o singură privire să potá cuprinde bunáitatea și nobleța de inimă a Archiepiscopulu nostru adurmitú.

Escelența Sa a datú din cassetă sa privatá diverse ajutoré preste 16,000 fl. Pentru edificarea și aranjarea seminarulu tinerimii gimnasiale gr-cat. din Blăși acum prefăcutú în internatú de fetițe suma de 39,000 fl. Pentru edificarea institutulu preparandialú și normalú suma de 10,000 fl. Pentru Fondulú preoțilorú deficienți suma de 5,000 fl. Pentru Fondulú de pensiune alú profesorilorú din Blăși suma de 3,000 fl. Pentru procurarea mijlocelorú de învățămintú la gimnasiulú din Blăși suma de 2,000 fl. Pentru Fondulú scolasticú archiepiscopescú suma de 6,000 fl. Pentru Fondulú viduo-orfanalú, în decursú de mai multí ani câte 100 fl., cu totulú preste 1,000 fl. Școlá de fetițe din Blăși a ajutatú în decursú de 8 ani pre fiecare anú cu câte 100 fl. laolaltá 800 fl. Pentru școlá din Făgăraș ca fundațiune suma de 2,047 fl. Pentru școlá din Aiudú ca fundațiune suma de 1,050 fl. A cumpératú dominiulú dela Bethlen-Sz.-Miklós cu 62,450 fl. și l'a destinatú ca fundațiune archiepiscopescă. Însá după ce în acestú dominiú a mai investitú încă

suma de 23,371 fl. 17 cr., acela până acuma costá 85,821 fl. 17 cr. Pentru repararea și înfrunșetarea bisericelú catedralé din Blăși circa 1,200 fl. Pentru paramente archieresci la capela mitropolitánă și biserica catedrală suma de 2,000 fl. Bisericei din Ibașfalá 3,750 fl. Bisericei din Téca 360 fl. Bisericei din Oșorheii 350 fl. Bisericei din Sibii 237 fl. Bisericei din Sorostinii 396 fl. Bisericei din Vințú 200 fl. Bisericei din Cinade 200 fl. Biserica din Apahida 200 fl. La o biserică sêracá 1,200 fl. La 11 biserici sêrace câte 100 fl., cu totulú 1,100 fl. Pentru internatulú celú nou de băeți 42,000 fl. Pentru asilulú copií din Blăși 7,000 fl. Suma 231,911 fl. 17 cr.

Aceste suntú între altele sumele mai însemnate, despre cari ne-amú pututú câștigá până acuma cunóștință certá! În suma totală înse de 231,911 fl. 17 cr. nu suntú compute mai multe decât de mil investite în dominiulú mitropolitánú, și nenumératele ajutoré caritative date pentru ale scopuri publice filantropice.¹⁾

Cuvintarea funebrală.

„Fost'a omú trimisú dela
„Dumneșéú, numele lui erá
„Ioanú.“ Io. I. 6.

Ilustru și adíncú întristatú publicú!

Preste puține zile se vorú implini 62 de ani, de cândú în această sântă catedrală, depre această sântă catedră, în prezența osémintelorú Marelú Archiereú Ioanú óre cândva Bobú, au réșnatú din rostulú predicătorulu sacrele și plinele de înțelesú cuvinte: „Fost'a omú trimisú dela Dumneșéú, numele lui erá Ioanú.“

Și etá! După mai 62 de ani a cădú pre mine „celú mai micú între Apostoli, carele nu suntú vrednicú a mă chemá Apostolú,“ trista și prea apêsătórea sarcină pentru umerii mei de a-mi reținé lacrimile și de a-mi náduși suspinulú pre câteva minute, ca să potú preamări pre unú altú mare Archiereú înainte Voștrá, triști ascultători sdrobiți de durere, a cărorú lacrimé, gemete și suspine adânci vestescú marile Lui fapte și lunga lui viétá inundatá de merite multú mai elocuentú ca cuvintele mele. Sub povara sarcinei acesteia, imbrâncitú de greutatea ei, nu potú, decâtú ca după intervalulú acesta lungú de mai 62 de ani, în prezența osémintelorú Marelú Archiereú Ioanú óre-cândva Vancea să repetescú și eu mai întâiú Sântele cuvinte: „Fost'a omú trimisú dela Dumneșéú, numele lui erá Ioanú.“

Cândú a cădú sarcina acesta pre mine, cu ochii scálđaiți în lacrimi, cu inima plină de sânge și cu peptulú sguđitú de suspine am aruncatú mai întâiú o privire preste viéta Archiereulu nostru bunú, dreptú, înduratú, iubitorú, zelosú, înțeleptú, neobositú, piú, îndelungú rábdătorú, blândú, primitoriú, eruditú, consumatú de iubirea lui Dumneșéú, aprinsú de iubirea turmei sale, cuprinsú în totú sufletulú de iubirea națiunii și patriei sale, înflăcáratú de iubirea înaintării poporulu său în totú ce e bunú și frumosú. Cândú am aruncatú însá o privire preste scumpa această viéta stinsá, și am véđutú, câtú de multé virtuți strălucescú în ea cu o luminá preste fire, ochiulú minții și a inimei mele a

¹⁾ Cele mai multe din datele acestea suntú imprumutate din „Mitropolitulú Dr. Ioanú Vancea, Schiță biografică Blăși 1890.“

orbită și s'a întunecat de atâta splendoră ca ochiul trupesc la privirea stălucirii orbitore a sórelui, și cu profetul Ieremie consciu de neputința mea față cu un așa grandios obiect am dișu cătră Dumneșu: *O Dómnne, nu sciă grăi, că tinērū suntū eū față cu unū atare obiectū, și nu suntū în stare să vorbescū despre elū poporului tēu!*

* * *

Eră meșul nopții, óra tainică a liniștii în nóptea fatală de 30 spre 31 Iulie. Publicul din acestú micú opidú, reședința Marelui Archipăstorú, s'a fostú datú odihnei sciindú, cumcă iubitulú sēu Mitropolitú deși cu câteva țile mai înainte suferise câteva țile în patú, totuși acum eră deja restauratú, și blândulú lui versú se auđise chiar și în séra de 30 Iuliu în acéstă biserică catedrală binecuvintându-și iubitulú sēu poporú. De-odată în profunda tăcere a nopții toți cei adăpostii în castelulú mitropolitanú suntú în pecióre, căci bunulú lorú părinte se simția fórtē rēu. Câteva minute încá, și prin piața Blașiului se vedú prin cele mai multe case lumini aprinse. Capitulari, profesori, consăngenii și alții alérgă în fuga mare la castelulú mitropolitanú. Și, o cēsă nefericitú! o minutú purure de tristă aducere aminte!. Toți aceștia în loculú Marelui Mitropolitú Dr. Ioanú cândva Vancea nu mai află decâtú unú trupú mortú; o! unú trupú mortú, a cărui față își perduse deja roșeța cea plină de viéță, în ruinele ei însă se vedeat atunci încá deplinú trăsurile acele, în cari Dumneșu a fostú imprimatú așa evidentú bunătatea și blăndeța. Atunci se începú tristulú corú alú plânsului, atunci se deschise isvorulú lacrimelorú, care ca și unú torente s'a lățitú preste întregú opidulú, de acolo dimineța preste întregă archidieceasa, apoi preste întregă provincia, după aceea preste întregă patria și în urmă s'a vērșatú cu repejune preste románimea întregă, așa câtú din cuvintú în cuvintú s'a implinitú cu privire la marele nostru Archipăstorú aceea, ce ne spune Sánta Scriptură despre Iuda Macabeulú: „*Că l'a plânsú pre elú totú poporulú cu plângere mare, și a dișú: Cum a căđutú celú tare, carele a mântuitú poporulú sēu!*“ Macab. I, 9, 20, 21.

Cátú de mari, câtú de strălucite, trebuescú să fie virtúțile, câtú de nobile calitățile, câtú de escelente meritele, unú bărbatú, pentru care nu o familie, nu unú ținutú, nu o țeră, ci unú poporú întregú de mai bine de 10 milióne auđindú de mórtea lui a inarboratú numai decâtú flamura cea négră nu numai la locuință — unde nu odată este numai masca simțemintelorú — ci în inimă, căci putemú să đicemú, că astăđi tótă inima románescă săgetată și rănită în adânculú ei e împodobită cu trista podóbă a florului negru pentru mórtea Marelui nostru Mitropolitú.

* * *

Cum să se pótă dară în urma acestora așteptá dela slabele mele puteri și dela și mai slabele mele cuvinte, ca să potú preamări cum se cuvine pre Marele Defunctú, și prin aceea să potú

barémú în câteva trăsuri descrie mărimea perderii, sub care gememú și plângemú noi astăđi cu lacrimi așa ferbinți? De aceea am cugetatú, că pótē mai bine ar fi, de așa tăcé. Dacă așa tăcé eú însă, atunci ar vorbi petrite. Petrite din imponentele edificii culturale dela intrarea în piața reședinței mitropolitane în lungulú și maiestaticulú lorú șirú până la biserică parochială îmbrăcate ađi în doliú profundú. Óre nu strigă ele cu viersú tremurătorú: Plângi biserică románescă unită, Sionú Sántú, plângi națiune románă, căci Archiereulú, ce ți-le-a redicatú ție tóte acestea, astăđi intră în mormintú!. O! câte planuri înalte, câte propusuri nobile de ale Marelui nostru Archiereu față cu poporulú sēu de a-i înaintá instituțiunile lui culturale și de a-i creá altele, nu s'aú dusú cu elú pentru tot-deuna în acestú mormintú! Și cu ele câtă iubire față cu înaintarea némului nostru! Căci iubirea Lui față cu înaintarea culturii poporului sēu, fără a puté fi desavuatú de óre cine, în fața lui Dumneșu și a lumii întregi potú să đicú, că a atinsú gradulú acela din sferele cele mai înalte, până la care numai fórtē rari muritori se potú ridica, gradulú acela, ce noi ilú numimú: iubire eroică. Istoria instructivă a nobilului poporú elinú ne-a conservatú prorumperea aceea de o iubire eroică a unui Atenianú față cu patria sa, care înflăcărátú de iubirea ei și a gintei sale a prinsú o nae inimică, cândú voia să fugá, mai întâiú cu mâna dreptă. După ce inimiculú i-a tăiat' o, o a prinsú cu mâna stîngă, și după ce inimiculú i-a tăiat' o și pre acesta, a prins' o cu dinții, cândú apoi i-a căđutú și capulú. Și étá! Sub altă formă s'a repetitú scena acésta de iubire eroică în Marele nostru Archipăstorú. Mai înainte ar fi fostú o indiscrețiune dela mine, astăđi însă nu mai este, dacă spre dovedirea eroismului acestuia de iubire a Marelui nostru Mitropolitú față cu institutele culturale ale poporului sēu mă provocú la cuvintele acele ale Lui đise în prezența consiliarilorú sēi, cari imi suntú martori: *Că dacă nu voiú mai puté altcum, atunci imi voiú da crucea de pre peptú, și reverenda de pre mine, și institutele de cultură ale poporului meú totuși nu le voiú lásá să pérá.*

Dacă voiú tăcé eú, atunci vorú vorbi petrite. Atunci vorú strigá petrite din grandioasa basilică a Sántului Petru din Roma, unde pentru întâia dată în fața episcopatulú întregú din cele cincí continente în versulú sonorú alú Marelui nostru Mitropolitú a rēsultatú versulú unui archiereu románu; care prin erudițiunea, elocuința, pietatea și iubirea bisericeii sale a escelatú între atâția bărbați ilustru adunați la epocalulú sinodú a tótă lumea ținutú în Vaticanú la 1869.

Dacă voiú tăcé eú, atunci petrite vorú strigá. Atunci vorú strigá petrite din veneranda acéstă biserică, din și multe alte biserice din două diecese, cari timpú de mai 27 ani aú fostú marturii pietății celei preste fire, ba putemú đice pietății de Cheruvim, cu care se apropiá Elú de altariulú Domnului spre a aduce lui Dumneșu jerfa neîncruntată

a Unuia născutú Fiului Sēu, Domnulú ceriului și alú pământului; cari aú fostú marturii zelului, entusiasmului adevératú apostolicú, cu care predicá Elú cuvintulú lui Dumneșu poporului sēu credinciosú. Cu deosebire voi locuitori de tótă categoria ai acestui opidú de securú nu veți uitá nici cândú, cum nu odată credința cea mare, de carea eră cuprinsú sufletulú Marelui nostru Mitropolitú, în decursulú predicării se imprimá pre fața lui cu atâta sinceritate și grație, câtú față Lui strălucia ca fața de ángerú.

De voiú tăcé eú, atunci petrite vorú grăi. Da! atunci petrite din trei reședințe episcopesci, cari aú fostú marturii activității Lui neobosite de đe nópte timpú de mai 50 de ani, vorú strigá lamentându-se, că atâta activitate, atâta diligență, atâta paciință la lucru și atâta perseveranță în întregú clerulú celorú patru diecese încá nu s'a mai vedútu până acum în nimeni ca în Marele nostru Archipăstorú.

De voiú tăcé eú, atunci să spuná fundațiunile cele multe la biserice și școle făcute de dînsulú; să spuná ajutoarele cele multe date în tóte țilele tinerimii, preoțimii și miserilorú; să spuná lacrimile cele multe, ce le-a ștersú de pre fețele celorú intristați, să spuná balsamulú recoritorú, ce l'a turnatú Elú tot-deuna pre inimile rănite, ce se întorceaú cătră Elú; să spuná edificieile cele multe bisericesci și școlastice din parochiile alorú două diecese, ce ca farmecate din pământú s'aú ridicatú pre timpulú archipăstoririi Lui; să spuná adunările cele multe bisericesci și școlastice, în cari cu concursulú clerului și alú poporului a făcutú ordine în unú labirintú de afaceri; să spuná nivelulú înaltú de cultură, la care a ridicatú Elú clerulú sēu; să spuná în urmă străinii de limbă și credință, pre cari i-a captivatú cu dulcéța și eleganța, ce transpirá în vorbele, manierele, conduita și blândulú, simpaticulú și ángereculú lui zimbetú; să spuná toți și tóte aceste, că dacă ar fi ochii nostri două fântâni de lacrimi, óre putere-ar' ele adecuá perderea noastră, ce o amú înduratú noi în mórtea Lui? Să spuná, óre putemú să fimú judecați, dacă copleșiți de sarcina grea a durerii, adâncú răniti în sufletú și în inimă, cu mânilé încrucișate și cu ochii îndreptați spre ceriú, care singurú ne mai pótē mângăia, ca profetulú Ieremie în fața Ierusalimului ruinatú ne tânguimú strigândú: *Dómnne, căđul' a cununa capului nostru! și vaú nóu!*

* * *

Însă în marea durerii, în care ajunsí de naufragiú suntemú pre aci să ne înecámú, să luámú pildá de curajú dela Elú, cum s'a purtatú Elú în óra morții, durerea cea din urmă, ce l'a ajunsú. Nu este despărțire mai amară, ca despărțirea sufletului de trupú, *tantum est animae corporisque dulce consortium,* atâta este de dulce și de plăcutú consortiulú sufletului cu trupulú, precum đice s. Augustinú. Înși-și sfinții, cari n'aú tremuratú de frica fomei, frigului, setei, vighiării, singurătății, batjocurei și asupririlorú dușmane, aú tremuratú nu

odată în toate cele din lăuntru ale lor în fața morții. Și Marele nostru Mitropolit a fost în ora acesta înfricoșată a morții așa de calm, așa de resignat și așa de liniștit, câtă dacă ar fi și ângerii muritori, am putea să dicem, că morțea lui a fost morțe de ânger. Fără dureri, fără luptă, fără chinuri vedându apropierea minutului din urmă, aducându-și aminte de cuvintele Sântului Paul: „că stricăciosul acesta se va îmbrăca întru nestrăcătune și muritorul acestu întru nemurire” și de ale dreptului Iob: „sciu că trădesce rescumpătorul meu, și în ziua cea mai de pre urmă éráși mă voi îmbrăca în carnea mea,” închidându-și blândii săi ochi și-a dat sufletul, care în minutul acesta lăudându pre Dumneșeu în imni nesfârșiți la olaltă cu ângerii, archangelii, cheruvimii și serafimii, se rógă lui Dumneșeu pentru turma sa din patru diecese repetându cuvintele, ce de atâtea ori cu trichirile archieresce în mână le-a ăisă preste turma sa: „Dómne, Dómne, caudă din ceri și veđi, și cercetéză via acesta, pre care o a sădită drépta ta!”

* * *

Și acum depunându sarcina această grea de pre umerii mei, sub care ar trebui să îmbrăncesc, dacă m'asî încercă a o mai purtă, îți lasă ție istorie locul, ca să suplinesești tu marea lacună, ce o lasă cuvintele mele în descrierea și prețuirea acestui mare archipăstor. Infrunșetéză-ți cu ghirlande și lauri paginele, pre cari vei scrie marile lui fapte, și apoi păstrează-le ca cea mai scumpă relicie a seculului din némă în némă, până atunci, până cândă va mai fi suflare românească pre acestă pământ.

Înmormîntarea.

Înmormîntarea neuitatului nostru archipăstor s'a făcută Miercuri. A fost vrednică de marele reposit. Mai multă lume românească inteligentă nu s'a vedut în Blăși nici odată. Din toate părțile patriei au venit fii de ai biserice și de ai poporului nostru, pentru ca să esprime reverința sa față curetatalui său părinte.

Preoțimea s'a adunată, conformu programului, la orele 9 în biserica catedrală. Aici s'au îmbrăcați cu toți în ornate sacre. Pre la 9^{1/2} ore plecă cortelul preoțesc spre reședința mitropolitană, ca să aducă la biserica corpul mitropolitului Ioan. În fruntea cortelului mergea un cleric cu crucea, după dînsul patru clerici cu lumini, apoi diaconii mitropolitului Vancea, Dr. Augustin Bunea și Dr. Vasile Hossu; după aceștia venia preoțimea doi cu doi. La urmă veniau episcopii de Orade și Lugos, Escelența Sa Mihail Pavel și Ilustritatea Sa Dr. Victor Mihali. Popor mult era adunat în piață, așteptându cu capetele descoperite, — cu toate că ploua, — trecerea conductului funebrel.

Într'aceea deputațiunile și străinii s'au adunat în catedrală. În presbiteriu am vădut postate deputațiunile oficialilor comitatensii în frunte cu vice-comitele Csabó, a episcopului și capitolului latin din Alba-Iulia, conduse de canonicii Dr. Todor József deputat și Fábrián Sándor, a mitropolitului Miron Romanul și a Consistoriului din Sibiu, compusă din Preacuvioșii lor Dr. Harion Pușcariu, archimandrit, Niconor Frateșu protosinel, Ioan Papiu protopop, Ioan Ghibu profesor, Matei Voileanu asesoru consistorial și Dr. Remus Roșca secretaru mitropolit; a „Asociațiunii transilvane”, și altele. Dintre bărbații nostri mai însemneți amintesc

pre domni: Davidu Baron-Urs, Iosif Hossu, vice-președintele curții supreme de comptabilitate, Dr. Ioan Rață, juđii de tablă Iosif Pop și Ioan Mezei, Alesandru Romanu, profesor la universitatea din Pesta, Iosif St. Șuluțu, George Popu directoru de finanțe, advocații Dr. T. Mihali, Franciscu H. Longin, V. Zehan, Alesandru Velicanu, Vladu, Onoriu Tilea ingineru, și alții. Capitoarele dieceselor noastre sufragane încă și-au trimis delegații săi. Capitolulu din Oradea a fost reprezentat prin canonicul Vela, cel din Gherla prin canonicul V. Pop și Erdős, cel din Lugos prin canonicii Ștefan Moldovanu preposit și A. Liniu. Clerulu archidieceșan s'a înfățișat în număr de aproape 300. Afară de 3—4 toți protopopii archidieceșani au luat parte la înmormîntare. Din diecesele sufragane am notat pre venerabili vicari din Simbru și Hatégă, reverendissimi domni Alimpe Barbolovici, și Ioan Ianză.

Ajunși cortelul preoțesc la catedrală, preoțimea s'a postat în curte, érá episcopii cu diaconii fungenți s'au urcat în camera mortuară, unde au sfințit cadavrul.

După terminarea acestei triste ceremonii, trupul iubitului archiereu a fost adus de șese preoți în curte, de unde întregu conductulu, între sunetele tuturor clopotelor, în ordinea mai sus amintită a plecat spre catedrală. Preoții cari forma cortelul érá 66, toți îmbrăcați cu sfinț și patrachiri. Insignile archieresce și decorațiunile Escelenței Sale érá partate pre o perină de capelanul Blășului, Dlă Aurel Domșa.

Ajunși în catedrală, cosciugul a fost așezat în mijlocul bisericei pre un catafalac.

Îndată după acesta se încep S. Liturgie, celebrată pentru sufletul repositului de preasfințitul episcop de Oradea și Lugos.

După terminarea S. Liturgiei s'a început prohodulu. Cântările le-au executat clericii seminarului archidieceșan sub conducerea domnilor profesori Aron Papiu și Iacob Murășianu. Deosebitu efect a produs frumosa compoziție a domnului I. Murășan „Plângu și mă tânguesc”.

După Evangelia a patra s'a urcat pre amvonu Rsmul D. canonic Dr. Alesandru Grama pentru a rostii panagirul repositului. Vorbirea frumosă, care în stilu lapidar cuprinde totă activitatea fericitului nostru mitropolit, o află cetitorii nostri la altu loc. În decursul acestei vorbiri emoțiunea a erupt în toți. Puțini ochi au rămas nescăldați în lacrimi. Am vădut plângendu bărbați încărungați și dedați cu luptele vieții. Am vădut plângendu pre eroul dela Lissa, și lacrimile aceste de sigur nu fi facu mai puțin onore ca faptele lui vitejese. Emoțiunea a ajuns la culme atunci, când vorbitorul a invitat publicul prezent să rostescă un „Tatăl nostru” pentru sufletul repositului archiereu. Toți cu micu cu mare au cădut în genunchi și între gemete dureroșe au rostit ruga cerută. Rugăciunea acesta a străbătut norii, a ajuns la treptele tronului dumneșesc și desigur a muiat inima lui Dumneșeu față cu repositulu mitropolit și față cu scumpa noastră mamă, veduvita biserice greco-catolică.

După terminarea prohodului conductulu porni spre biserica curții mitropolitane, unde după deslegările cetite de ambi episcopi pontificanți, cosciugul a fost așezat în criptă.

Mormîntul mitropolitului Vancea.

Cripta de sub biserica din curtea mitropolitană dela morțea episcopului Bobu înmormîntată la 1830 n'a mai fost deschisă decât numai de două ori, întâia-data la 1862, și a doua oară la 1889. În anul acestu din urmă a fost deschisă, pentru-că érá de lipsă unele reparaturi la biserica. Ocaziunea acesta fu folosită spre a cantă locul, unde sunt așezate osămintele episcopilor nostri. Cripta stă din două despărțiminte, unul în care se intră pre trepte și altu de-a drépta sau spre međa-đi dela acesta. În celu dintăiu

sunt făcute în păretele despre răsăritu încăperi mici, câtă încape unu sicriu. Încăperile aceste cu numărul sunt 10, și anume 5 în rîndul dedesubt, și 5 în celu de-asupra. Întrarea unora din încăperile aceste érá zidită, și nici unu sémău nu arătă, în cari din ele zac osămintele archiereilor nostri. Luându-se în-ă jos puținulu zid, ce acoperia intrarea, s'au vedut în lăuntru sicriele putredite și scăndurile la ele cădute preste olaltă, așa încât la prima privire nu se putea sci, că în fiesce care din ele osămintele cari din archiereii nostri sunt așezate. De abia după ce s'a lăsat să între lumină în lăuntru, s'a observat, că pre unele din scănduri se află unele inscripțiuni din cuie galbene. Din resturile inscripțiunilor acestora de abia s'a putut afla, că în cari din ele sunt archiereii nostri. Anume în una din încăperile aceste a rămas o scăndură, pre care se mai putea citi inscripțiunea, ce cuprindea anul morții Episcopului Aron. În alta éráși pre o scăndură se mai putea citi: Eximus, eppatus anno XII, care n'a putut fi altu decât episcopul Maior, érá în alta nu se mai putea citi decât literele: ATH . . . , din cari s'a conchis, ca aci trebuie să fie Athanasie Rednic. Mai érá încă două sicrie mari, unul de stejar poleit, și altu de brad, cari însă nu purtau nici o inscripțiune. În unul din aceste trebuia să fie episcopul Bobu. Din deslucirile date de venerandulu Prepositu Capitalaru Constantin Pappalvi, care a fost de față la înmormîntarea episcopului Bobu, și care susține, că episcopul Bobu i-s'a adus sicriu de stejar poleit din Clusiu, s'a putut conchide, că în încăperea cu sicriul de stejar fu înmormîntat Episcopul Bobu. Sicriele celorlalti trei episcopi amintiți mai sus érá trase în mētasă galbina cu inscripțiuni de cuie. Unele bucăți din mētasă încă nu érá putredite.

Ast-fel s'a aflat locul, unde zac iubiții nostri archierei. Întrarea încăperilor s'a zidit de nou, și la fiesce care s'a pus o inscripțiune din fier vrsat, ca să se scie în viitoru, unde zace fiesce care.

A mai rămas încă sicriul de brad, care nu avea nici o inscripțiune. Acesta nu putea să fie sicriul vre-unui archiereu deoarece numai acești patru fură înmormîntați în cripta din Blăși, căci Athanasie e înmormîntat în Alba-Iulia, Patak în Făgăraș, Clain în Roma, și Lemen în Viena. Nu e improbabil, că în sicriul acesta zac osămintele teologului iesuit Palovics, care a fost lângă episcopul Aron și a murit în Blăși. S'a mai aflat într'o încăpere sicriul unu prunc mic. Pre zidulu, ce acoperia intrarea încăperii, singur la acesta érá inscripțiunea: puer Gregorius Vitez, care se vede a fi sicriul pruncului unu nepot de al episcopului Maior. Afară de aceea în unu colț al criptei se mai află mai multe oșe adunate la unu loc, cari pōte sunt oșe de ale morților luate dela locul lor în revoluțiunea din 1848. Aceste fură acum îngropate toate în pământ în criptă.

Despărțimintulu alu doilea alu criptei a fost gol. Acum ocrotesc pre iubitulu și neuitatulu nostru mitropolit Ioan.

Cripta acesta fu edificată prin seculu alu 14-lea de-odată cu biserica, și pre atunci pōte că s'au și înmormîntat în ea mai mulți. După ce biserica a devenit calvină, cripta fu folosită și de pivniță, și numai după ce s'au mutat Archiereii nostri la Blăși, încep a fi folosită éráși ca criptă. Archiereii înmormîntați în ea au avut în ora morții cel puțin mângăierea, că osămintele lor vor să zac în pământulu celu iubit alu patriei în mijlocul poporului, pre care așa mult l'a iubit. Dureru, că doi dintre Archiereii nostri mult iubiți, cari mult și-au iubit poporul lor, n'au putut ave nici mângăierea acesta, și osămintele lor și astăzi zac în pământ străin, și noi am rămas numai cu dulcele lor suveniru. Ore până când?

Presă despre mórtea mitropolitului Vancea.

Presă întreagă s'a ocupat cu mórtea neuitatului nostru arhiepiscopului. Tóte foile au scrisu cu simpatie despre activitatea lui. Esceptiuni n'au prea făcutu nici chiar foile şoviniste.

Din multele declaraţiuni reproducemú numai unele.

Gazeta Transilvaniei în nrulú sêi 161 scrie la locú de frunte:

N'a trecutú încă anulú, de cândú clopotele catedralei din Blăşiu anunţau cu bucurie aniversarea de 25 de ani a mitropolitului Dr. Ioanú Vancea de Buteasa ca episcopú.

Astăđi acele-şi clopote răspândescú trista veste despre încetarea din viétă a veneratului Arhiepiscopului, pre care prevedinţa l'a luatú din mijloculú nostru în nisece mominte, cândú clerulú şi poporulú provinciei mitropolitane române unite are mai mare lipsă de unú capú, care cu înţelepciunea sa, cu esperinţele sale şi cu véđa sa să póta fi apêrătorú puternicú alú intereselorú sale de viétă bisericesci şi naţionale.

În nisece împrejurări fórte critice pentru biserică şi naţiunea română fu alesú şi înţarítú Ioanú Vancea, ca Arhiepiscopú şi mitropolitú de Alba-Iulia în véra şi tótna anulú 1868. Românii erau profundú îngrijaţi şi neliniştiţi din cauza nefavorabilelorú schimbări politice de atunci. Êr astăđi, cândú mórtea crudă făcu să se curme pre neaşteptate ocârnuirea blândă şi pacinică a vrednicului Arhiepiscopului, timpurile, ce le străbatemú, suntú şi mai critice, şi mai ameninţătoare, Românii suntú şi mai îngrijaţi, din cauza necurmatelorú prigoniri, ca înainte cu 24 de ani.

Cu atâtú mai durerósă va fi impresiunea, ce o va producú în tóte părţile locuite de Români mórtea mitropolitului Ioanú Vancea, tocmai acumă cândú sub ochii sêi şi sub scutulú párintescelú sale sollicitudinii se făceau în Blăşiu pregătirile pentru adunarea generală a Asociaţiunii transilvane, care avea să fie o sêrbătoare a culturii nóstre şi a năsuinţelorú nóstre pacinice pre cărarea progresului, între ai cărui propovêduitori ocupa repausatulú Arhiepiscopú unú locú de frunte.

Măreţele institute de creşcere, numêroşele fundaţiuni bisericesci şi culturale, ce le-a înfiinţatú, precum şi multele bisericé şi şcole, ce s'au ridicatú în timpulú arhiepiscopiei sale, suntú o dovadă neperitóre pentru iubirea şi devotamentulú, cu care prea demnulú mitropolitú Ioanú Vancea a lucratú, fără întrerupere şi neobositú, în agrulú culturii poporului sêi.

Cu ocaşiunea iubilenului sêi ca episcopú, Ioanú Vancea a refusatú ori ce sêrbătorire sgomotósă, ori-ce pompă lumescă, şi a cerutú dela credincioşii sêi, că se eternizeze acea đí, contribuindú pentru înfiinţarea unui internatú de fete în Blăşiu.

A mai tráitú mitropolitulú, ca să póta realisa şi această dorinţă a inimii sale nobile şi încă în ultimele sale mominte a datú celú din urmă avisú pentru completarea dispoziţiunilorú, ce aveau de scopú a face posibilă deschiderea internatului de fete în ziua de 1 Septembrie a. e.

Acéstă generosităte şi îngrijire neadormitá pentru progresulú religiosú, moralú şi culturalú alú credincioşilorú sêi, caracterisêză în chipulu celú mai eloquentú activitatea de unú pátrarú de vécu a prea veneratului Arhiepiscopului.

Resultatele învederate ale acestei liniştite, dar' roditóre activităţii vorú fi totú atâtea mominte, ce vorú eternisa memoria lui Ioanú Vancea şi vorú face să locnescă numele lui între acelea ale marilorú binefăcêtori ai nêmului nostru.

Êr ca arhiepiscopú şi capú alú bisericelú elú a fostú în înţelesulú celú mai strictú alú cuvintulú celú dintâiú între membrii clerului unitú. Celú dintâiú nu numai în urma dignităţilorú sale, ci mai alesú în urma scumpetăţii, cu care în

tótă viétă şi-a implinitú datorinţele şi a ţinutú şi pre alţii ca să şi-le implinescá.

Şi precum i-a fostú lunga şi rodnică viaţă, așa i-a fostú şi sfîrşitulú: linú, fără chinuri şi supusú voinţei şi poruncilorú lui Dumnezeu şi-a datú nobilulú sufletú, adormindú cu rugăciunea pre buze, în urma unui repentinú morbu, pre care nici elú, nici ómenii din jurulú sêi nu l-au pututú prevedea.

Tribuna în nrulú 164 scrie:

Biserica română unită şi poporulú românescú au îmbrăcatú doliú. Unú distinşú Românú, unú ilustru prelatú, unú fiú vrednicú alú naţiunii a încetatú din viétă. Dr. Ioanú Vancea de Buteasa, arhiepiscopú şi mitropolitú de Alba-Iulia şi Făgăraşú, a sfârşitú cariera pámintescă în nóptea dintre Sâmbătă şi Duminecă în castelulú metropolitanú din Blăşiu.

Acéstă scire, pre câtú de neaşteptată, pre atâtú de durerósă, a sgduitú adencú tóte inimile românesci! Căci fericitulú arhiepiscopú, care de dóuđeci şi patru de ani a fostú capulú bisericelú româneselú unite, nu numai în urma înaltei sale poziţii, ci mai virtosú în urma calităţilorú sale sufletesci, a fostú una din cele mai marcante figuri din viétă nóstră publică.

Omú eşitú din poporú şi neavêndú a multámi nimênuia decâtú meritelorú sale înălţarea sa la cea mai înaltă treptă a dignităţilorú bisericesci, mitropolitulú Vancea în tótă viétă sa a fostú omulú muncii neobosite, omulú binelú publicú şi alú implinirii scrupuloşe a datorinţei.

Şi ca puţini dintre muritorii, fericitulú arhiepiscopú a fostú pártaşú de binecuvîntarea cerescă de a-şi vedea rêsultatele străduinţelorú sale întrupate în cele mai frumoşele róde. Naţiunea românescă şi în deosebii biserică unită îi datorescú vecinică multámită. O multime de institutiuni de cultură, de utilitate publică sau de binefacere, alú cărorú folosú îlú vorú trage generaţiunile viitoare pentru tóte vremile prevêdute de miutea omenescă, suntú şi vorú rămâne legate de numele Ioanú Vancea. Fonduri de pensie şi de ajutoare pentru preoţi şi familiile lorú, fonduri şi ajutoare pentru tinerimea stúdiosă şi institute de învăţămîntú suntú creaţiunile acestui ilustru repositatú. Nu pentru elú, ci pentru fraţii şi fiii sêi sufletesci a tráitú, a muncitú, a agonisitú mitropolitulú Vancea, adese dându-şi ultima agonisêlá pentru opere folositoare.

„Telegraful Roman” dela 4 Augustú n. Nr. 76:

Arhiepiscopulú şi mitropolitulú Dr. Ioanú Vancea a repositatú repentinú în nóptea de Sâmbătă spre Duminecă.

Biserica greco-catolică română a perdutú în acestú prelatú pre unú arhiepiscopú bunú şi iubitú, care tótă viétă sa şi-o a jertitú pentru binele bisericelú sale. Naţiunea română a perdutú în elú pre unulú dintre cei mai vrednicii fii ai sêi, care din onorifica poziţiune a sa ca arhiepiscopú şi mitropolitú a contribuitú fórte multú la luminarea poporului.

Frumoşele palate din Blăşiu, ridicate în timpulú din urmă la iniţiativa şi în mare parte din maritimósa contribuire a repositatului în Domnulú şi puse tóte în serviciulú şcolii române suntú totú atâtea monumente neperitóre, cari vecinicú vorú vorbi în limbajulu celú mai curatú despre neperitórele merite ale acestui arhiepiscopú pentru biserică sa, pentru poporulú sêi.

Mórtea acestui venerabilú arhiepiscopú a lăsatú golú mare în urma sa, şi pre veduvita eparchie în mare jale.

Situaţiunea politică creată nóuê românilorú face şi mai simţită această pierdere.

Înmormintarea s'a făcutú eri, la care ca reprezentanţi ai bisericelú nóstre Escelenţa Sa Înaltú Preasântitulú Domnú arhiepiscopú şi mitropolitú alú nostru Miron Romanul a trimisú pre Preacuvioşile Sale archimandritú Dr. Ilarionú Puşcariú, vicariú arhiepiscopescú, protosinceilú Nicanorú Fra-

ţeşiu, asesorú consistorialú, şi pre domnii Ioanú Papiú, protopresbiterú şi asesorú consistorialú, Ioanú Ghibu, profesorú seminarialú, Mateiú Voileanú, presbiterú, asesorú consistorialú şi Dr. Remus Róşca, secretariú.

Ne unimú glasulú cu fiii bisericelú greco-catolice române, şi dicemú, şi noi cu inima întristată: Fie-i ţerina uşorá, şi memoria eternă!

„Timpul” din Bucuresci dela 3 Augustú Nro 160:

Mitropolitulú Vancea a fostú unulú din cei mai populari arhiepiscopú, din căi au avutú vre-odatá Românii de preste munţi, şi această mare şi simpatică popularitate erá pre deplinú justificată prin numêroşele acte de binefacere, pre cari Vancea le-a sêvârşitú în viaţa sa.

Născutú la anulú 1820 într'unú satú din Bihorú, Ioanú Vancea a maintatú prin tóte trepteie ierarhiei bisericesci, începêndú dela cea mai de josú, până la cea mai de susú, la care a ajunsú în anulú 1868. De atunci şi până adí s'ar puté dice, că Vancea singurú a făcutú din vechiulú Blăşiu unú oraşú cu totulú nóu, împodobindu-lú între altele şi cu mai multe pompóse clădiri destinate educaţiunii şi instrucţiunii tinerimii de amêndouê sexele din eparchia sa.

Amintirea lui va rămâne neştersă în anele luptătorilorú pentru cultura românescă.

„Magyar Allam” în numêrulú 175 din 2 Augustú:

Fericitulú Arhiepiscopú în viaţa s'a n'a cercatú sêrbătoririle sgomotóse. Viaţa sa dedicatá activităţii liniştite, a ostenitú întrú guvernarea bisericelú sale, resplátá neaşteptândú dela altulú, fără numai dela Acela, spre gloria cărui a zelatú, şi-a iubitú patria, dará patriotismulú sêi nu l'a datú în schimbú pentru mărimea iestînă a popularităţii de pre strade; a lucratú întrú înălţarea ştiinţei, şi nivelulú intelectualú celú înaltú alú clerului gr. cat. este dovada cea mai frumósă a sirguinţelorú lui.

Viaţa lui Ioanú Vancea este exemplarulú datorinţei bine implinite, alú activităţii pacinice, alú iubirii pacinice de patrie, alú guvernării implinite cu moderaţiune. Înalte distincţiuni îlú împodobiau, dar elú nu a cercatú distincţiunile acelea, ci acelea îlú surprindeau așa dicêndú în activitatea lui politică, ca așa nici gloria lumii să nu lipsescá de pre capulú aceluia, care a zelatú cu atâta ardóre întrú gloria lui Dumnezeu.

Mórtea lui este o pierdere mare şi grea atâtú pentru biserică catolică, câtú şi pentru poliitica magiară cea trêđă şi pentru însă-şi naţiunea română, pentru-că chiar această ar avé cea mai mare lipsă, ca pretensiunile ei juste să le exprime bárbaţi așa de credincioşi atâtú naţiunii magiare politice, câtú şi naţionalităţii sale proprii, precum a fostú Ioanú Vancea, care între antitesele máiestrite a sciutú să unescá banulú patriotismú magiarú cu-banulú simţemintú românescú.

Mişcaţi, întristaţi stâmú la cociugulú lui, şi cândú depunemú pre elú cununa amintirii şi recunoştinţei nóstre, ceremú putere şi mângăere dela Acela, care întrú înţelepciunea sa ne-a trimisú pierderea această sdrobitóre, dar a cărui braţú şi darú ajutoriú depdatá şi ridicá şi spre guvernarea mitropoliei rămase orfaná va alege pre conducêtorulú celú mai aptú.

Plecându-ne înaintea memoriei binecuvîntate a lui Ioanú Vancea rugámú pre Dumnezeu celú rêsplătorú alú dreptilorú, să dea sufletului celú nobilú alú lui fericirea, ér veduvitei bisericelú greco-catolice mângăerea.

Condolinţe.

Pre lângă telegramele publicate în numêrulú nostru estra-ordinarú au mai sositú la adresa Veneratului Capitulú între alte următórele condolinţe:

Blasendorf. Excellentissimo Capitulo Fogarasiensi et Alba-Iuliensi.

Vöslan. Nuntius de morte Excellentissimi et Reverendissimi Archiepiscopi Vancea non levi maerore me affecit. Dum ejus animam praecipuis juvare non desinam, celsissimo capitulo penitissimas mei obsequii significationes cum gratiarum actionibus exhibeo.

Nuntius Galimberti.

A gör, kath. főképtalan helynökségnek. Balatonfűrdő. Mélyen meghatva értesültem Vancea érsek haláláról. Fogadják a legmélyebb részvéteimet.

Vaszary Kolozs, hercegprímás.

Veneratulul Capitulu mitropolitanu.

Oradea-mare. Primiti condolina mea asupra tristului casu de morte a preabunului nostru parinte Mitropolitu. La inmormintare voi merge, desi sanatatea imi este debila.

Pavelu Episcopulu.

Preaveneratulul Capitulu mitropolitanu alu Alba-Iuliei si Fagarasulu.

Episcopulu si Capitulu Lugasulu cu cea mai adanca durere deplangu pre adormitul Mitropolitu Ioanu. Parina lui sa fie cu dreptii! pomenirea lui binecuvintata din nemu in nemu! Capitulu prin doi deputati si episcopulu vom merge la inmormintare.

Victoru Episcopulu.

A Főtisztelendő görögyszertartásu katolikus káptalannak.

Székesfehérvár. Fogadja főtisztelendő Káptalan legbensőbb részvéteimet, áldott emlékü érsekének halála felett.

Dr. Steiner Fülöp, Székesfehérvári Püspök.

Gyulafehérvári gr. kath. érseki főképtalannak.

Korintyicza. Fogadja a nagyságos káptalan legőszintőbb részvéteim nyilvánítását azon érzékeny veszteség alkalmából mely — (nedescifrabilu) lelkületü érsekünk halála által gör.-kath. egyházunkat. Adjon Isten a nagy halottunknak örök nyugodalmat, az érseki megye klerusának és híveinek bőséges kegyelmet.

Firczak Gyula, munkácsi püspök.

Venerabilu Capitulu Mitropolitanu.

Sibiü. Vë esprimü durerea, ce mi-o produse scirea despre mörtea veneratulü Archiepiscopü si Mitropolitü alü vostru, in persona caruia multü am stimatü pre geniulü pacii, alü concordiei între diferitele nationalitati si confesiuul din patria nösträ. Memoria lui o päströzü cu pietate pentru totü restulü vieții mele.

Miron Romanul, Mitropolitü.

Capitululu Mitropolitanu.

Aradü. Asociändu-më si eü la durerea veneratulü Capitulu pentru incetarea din vietä a preadormitulü säu Archipästorü, rogü ceriulü, sä Vë aline grava durere.

Mejianu Episcopü.

Veneratulul Capitulu Mitropolitanu.

Caransebesü. Primiti sincerele mele condolinae pentru perderea escelentulu si multü stimatulü Mitropolitü Dr. Ioanu Vancea. In veci pomenirea lui!

Niculae Popea, Episcopü.

Venerabilulu Capitulu greco-unitu.

Karlsbad. La durerea atätu de repentinä pentru trecereä la eternitate a Escelentei Sate Mitropolitulu Ioanu Vancea vë rogü primiti espressionea sentimentelorü mele de condolinaä sincerä. Nu numai biserica, in a careia frunte a statü, ci nationea intrögä indoitä de greü va simti perderea lui.

Alexandru Mocsoni.

Papfalvi, prepositu.

Brassö. Neputändu participä la inmormintare vinü a esprima veneratulü Capitulu adanca durere pentru perderea neuitatulü Archiereu.

Aureliu Murësianu.

Veneratü Capitulu Mitropolitanu.

Timisöra. Impärtäsimü doliulu causatü prin nemilosä mörte, care in acestü timpü

este indëcitü de mare. Virtutile sträbune: . . . . . Sincerele condolinae pentru veduvie.

Luminätorulu.

Veneratulü Capitulu Mitropolitanu.

Budapesta. Societatea Petru Maiorü isi esprima cea mai adanca, condolinaä pentru perderea ireparabilä, ce-a suferit'o nationea romanä prin mörtea marëlu si preameritalulu ei pästorü. In numele societätii

Ioanu Cifrea.

Vallás és közoktatásügyi m. kir. Minister. Szepes-Mindszent, 1892 Augustus hó 1.

A gyulafehérvári Nagyságos és főtisztelendő érseki káptalannak.

Bensö részvéttel értesültem az érseki káptalan táviratából azon szomorú veszteségről, a mely a káptalant, az érsekséget és a Metropolitát az Érsek Metropolitá elhunytával érte, és nem mulaszthattam el, hogy ezen közszempontból is érzett veszteség fölött részvő mély sajnálatomat ki ne fejezzem.

Kiváló tisztelettel Gr. Csáky Albin.

Nr. 4904 Pres. Venerabile Capitulu!

Esprimändu-Vë si pre acestä cale profunda mea durere pentru incetarea din vietä a Escelentei Sale preaveneratulü archiepiscopü si mitropolitü alü bisericii greco-catolice romanë Ioanu Vancea de Buteasa, imi ieäu totdeodatä voea de a Vë notificä: cä din partea archiepiscopatululu si mitropoliei greco-orientale de aici am delegatü pre archimandritulu si vicariulu meu archiepiscopescu Dr. Ilarionu Puscariu, pre protosincelulu meu archiepiscopescu Nicanoru Fratesiu, mai departe pre Protopresbiterü Ioanu Papiu si Ioanu Ghibu, apoi pre presbiterulu sincelü archiepiscopescu Mateiu Voileanu si in fine pre protodiaconulu meu Dr. Remu Rosca, sä participe la solemnitatea funebrälä in Blasiu la 22 Iuliu (3 Augustu) a. c. la cari eventualu se vorü aläturä si alti membri ai clerulu meu, cari de asemenea vorü sä dea tributulu de pietate si recunoscintä pentru decedatulü reprezentantü alü geniulu pacii si concordiei dintre diferitele nationalitati si confesiuul din patria nösträ.

Dumnedeü sä Vë mängäe cu unü demnü urmätoriü in scaunulu si virtutile decedatulü, a carui-a memorie o pästrezü cu pietate pentru totü restulü vietii mele.

Sibiü, 20 Iuliu (1 Augustu) 1892,

Miron Romanul archiepiscop si mitropolit.

Stima si veneratiunea, de care s'a bucuratü nemuritorulu nostru archiereu, s'a manifestatü si in cuneele frumoöe, ce s'au depusü pre cosciugü. Etä inscriptiunile dela unele din aceste cununi: „Opidulu Blasiu — Nemuritorulu Mitropolitü Dr. Ioanu Vancea.“ „Patronulu säu — Reuniunea femeilorü romäne gr. cat. din Blasiu.“ „Preasäntitulü. Parinte Mare Archiereu si Mitropolitü Dr. Ioanu Vancea de Buteasa — Preotü si credinciosii din Protopopiatulu Clusulu.“ „Tractulu Rosiei — In semnu de profundä veneratiune.“ „Marelu Archiereu Dr. Ioanu Vancea — Debitü de fiöscä reverintä preotü gr. cat. din eparchia Murësiulu.“ „Poporenü din Aiudü — Binefäcätorulu lorü.“ „Inaltulu Protectorü — Pompierü voluntari din Blasiu.“ „Economulu, institutü de creditü si economü in Clusiu.“ „Balázsfalvi Magyarok — Tiszteletük jelölü.“ „Inceputulu, infölepciunii e frica Domnulu — Pers. Tipogr. sem. Arch. G. Deibler, A. Coltorü, O. Mäcelariu, I. Covaciü, A. Gruita, etc.“ „Die Blasendorfer Deutschen.“

על אלה אנו בזים ענינו ירדה מים על השל הנדל יאהאננצם וואנמשא שנפטר ו אב תרנב "הו לזכרון מקהל עדת ישראל בלאוענדארף.

„Bunulu unchiü — recunoscätorulu nepotü Iosifu cu familia.“ „Dem Hohen Gönner — Familie Mendl“, etc. etc.

Preotimea gremialä in locü de cununä face o colectä la fondulu „Intru amintirea iubiilorü reposati.“

Testamentulü.

Testamentulü Mitropolitulu Vancea s'a publicatü. In numërlü viitorü vomü incepe si noi publicarea, impreunä cu literile fundatiionale ale Internatulu Vanceanu de bäetü si ale dominiulu din Sän-Micläusü.

Pentru astä datä ne märgitimü a impärtäsi, cä erede universalä este internatulu Vanceanu de bäetü. Legatele ajungü la 30.000 fl. Dominiulu din Sän-Micläusü remäne Archidiecesei, cu menirea principalä de a ajutä clerulu si de a intemeia stipendii.

Esecutorii testamentari suntü alesii canonicii Gavrila Popu si Dr. Alesandru Grama.

Testamentulü se terminä cu urmätorele prea frumoöe cuvinte:

„Rugați-vë, venerati frați si in-Christosü fil prealubiti, pentru mäntuirea sufletulu meu, ca si eü incä sä potü odinörä intercede la Tronulu Preafinduratulu Dumnedeü pentru mäntuirea sufletelorü vöstre.“

Administrarea Archidiecesei in timpulü intercalaru.

Veneratulü Capitulu mitropolitanu a tinutü Ioi in 4 Augustu o sedintä, in care a alesü de vicaru capitularu pentru timpulü vacantei pre Reverendissimulu Domnu canonicu Ioanu M. Moldovanu.

In noulu vicariu capitularu Archidieceasa nösträ a castigatü o putere administrativa recunoscutä, care desigurü va purtä agendele importante ce-lü ästëptä, cu totü zelulu de totä energia si cu totä prudintä, dupä cum pretindü interesele archidiecesei nöstre si dupä cum cere si memoria si spiritulu marelü nostru mitropolitü.

Economü alü dominiulu mitropolitanu este alesü Rmulü Domnu canonicu Dr. Ioanu Rațiu.

Cäträ on. Membri ai Asociatiunii transilvane pentru literatura romanä si cultura poporulu romanu.

Fatä cu doliulu, in care a ajunsü oraöulu Blasiu prin mörtea mitropolitulu Ioanu Vancea, si dupä schimbarea totalä a imprejurärilorü de acolo, adunarea nösträ generalä, care fusese anunatä pre 7 si 8 Augustu st. nou, nu se mai pöte tinë astä-datä in acea localitate, ci este amänatä pre ziua de 27/15 Augustu (Sänta-Maria mare) si se va tinë in Sibiü, unde lucräriile ei vorü decurge intocma dupä programa compusä de mai înainte.

Domnii membri suntü invitați a cercetä acestä adunare in numëru câtü se pöte mai mare si cu atätü mai virtosü, cä astä-datä adunarea pre länögä ce va avë sä realögä comitetulu säu pre urmätorii trei ani, va veni in positiune de a si decide asupra unorü cestiuni de importantä pöte ca nici odatä in cei 31 ani ai existintei acestei asociatiuni.

Din sedintä comitetulu Asociatiunii transilvane pentru literatura romanä si cultura poporulu romanu, tinutä in 1 Augustu 1892.

G. Baritiu, preöedinte.

G. Candrea, secretaru.

Editorü si redactorü răspundëtorü:

Dr. Vasiliu Hossu.